

FREDSALTERNATIV *för* AFGHANISTAN

LOTTA HEDSTRÖM

FREDSALTERNATIV FÖR AFGHANISTAN

av Lotta Hedström

Rapport 9

© Cogito 2010

www.cogito.nu, info@cogito.nu

Grafisk form: Mathias Grate

ISSN: 1653-2783

INNEHÅLL

Förord • 4

Rekommendationer till regering och riksdag • 6

Sveriges utrikesroll – en folkrättslig bakgrund • 8

Samlat militärt uttåg eller afghanisering av konflikten? • 10

Lägesrapport 2010 • 13

Grundläggande frågeställningar • 21

Gör den utländska insatsen nytta för det afghanska folket? • 21

Vilka är målen för den internationella krigsinsatsen i Afghanistan? • 24

Är relationen militär/civil samverkan av godo? • 25

Vad händer om all utländsk militär dras bort? • 27

Vilka är motiven för den svenska militära insatsen? • 28

Vad händer om svenska militärer dras bort och ersätts med ökat civilt bistånd? • 32

Vilken kraft finns i det afghanska civila samhället för ett genuint statsbygge? • 33

Har freden en chans – med Sverige som fredsmäklare? • 35

Slutsatser och rekommendationer • 38

Bilagor • 42

1. *Teckning av Magnus Bard* • 42

2. *Slutdeklaration antagen av fredsjirgan 2-4 juni 2010* • 43

3. *ENNA position paper on PRT* • 47

4. *UD: Strategi för utvecklingssamarbetet med Afghanistan (sammanfattning)* • 49

Referenser • 50

Noter • 52

FÖRORD

Föreliggande rapport om kriget i Afghanistan presenteras i en tid när den svenska debatten på grund av såväl den inrikespolitiska situationen i Sverige som utvecklingen i Afghanistan, ökat i bredd och omfattning. Det beslut om en ettårig förlängning av den svenska militära medverkan i Isaf-trupperna i Afghanistan, som riksdagen ska fatta i december 2010, kommer därför i praktiken att handla om betydligt mer än det som uttrycks i regeringspropositionens kortfattade beslutsförslag.¹ I själva verket handlar det om att nu lägga grunden för en ny inriktning av den svenska Afghanistanpolitiken för åtskilliga år framöver.

Att det förhåller sig så visas av den överenskommelse om Afghanistaninsatsen som gjordes den 1 november 2010 mellan den borgerliga regeringen, Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Enligt rapporteringen kring överenskommelsen skulle den innebära att den militära krigsinsatsen avvecklas senast 2014 och omvandlas till en stödjande verksamhet i form av utbildningsledning. Svenskt bistånd i olika former kommer att öka och Sverige kommer att ge Afghanistan långsiktigt stöd i former som förefaller anknyta till Sveriges traditioner som ett fredsländ. Men exakt hur den nya politiken ska utformas är, vilket också erkändes vid presentationen av överenskommelsen, fortfarande oklart och kräver ytterligare diskussioner och specifikationer. Vissa motstridiga uttalanden från företrädare för de partier som ingick överenskommelsen, bland annat uttalanden från utrikesminister Carl Bildt om att stridande svensk trupp kommer att kvarstanna i Afghanistan också efter 2014, visar att sista ordet om hur svensk Afghanistanpolitik ska se ut ingalunda är sagt i och med det riksdagsbeslut som kommer att fattas med anledning av regeringens proposition. Det finns anledning till förtydliganden och klargöranden såväl under riksdagsbehandlingen, som därefter, och det kommer att finnas behov av ytterligare preciseringar under de närmaste åren. Uppslag och idéer till den diskussionen finns i denna rapport.

Rapporten har utarbetats av en arbetsgrupp i Cogito med Per Gahrton som ansvarig och Lotta Hedström som huvudförfattare.

Utöver rapportförfattarnas egna erfarenheter, bland annat genom besök i Afghanistan, baseras analyserna och förslagen på en genomgång av relevant litteratur, såväl i form av olika typer av publikationer och artiklar, som nätsökningar. I olika stadier av detta projekt har ett antal personer blivit in-

tervjuade och/eller på olika sätt och i olika utsträckning bidragit med konkret sakinnehåll och analys, och även med kritiska kommentarer. Vi har konsulterat Anders Fänge, Bo Pellnäs, Bengt Kristiansson, C. J. Charpentier, Ann Wilkens och Stefan Lindgren. Även Pierre Schori deltog i ett samtal om situationen i Afghanistan som Cogito arrangerade under Almedalsveckan i år. Under ett besök i Afghanistan 2010 fick rapportförfattaren också tillfälle att intervjua ett drygt halvdussin viktiga aktörer; Appolonia Bos, Aziz Raifee, Jamila Omar, Muhammad Suleman Kakar, Mabouba Seraj, Natalie Ghany, Shafia Habibi och Shinkhai Zahine Karokhail. Ett varmt tack riktas till alla.

Cogito har fritt fått förfoga över alla bidrag och kommentarer, varför det måste understrykas att ingen av de ovan nämnda personerna har något ansvar för rapportens texter eller slutsatser.

PER GAHRTON

REKOMMENDATIONER TILL REGERING OCH RIKSDAG

1. *Erkänn* att även om den ursprungliga svenska militära medverkan i Isaf-styrkan efter attackerna mot USA den 11 september 2001 var rimlig och skedde inom ramen för traditionell svensk FN-positiv utrikespolitik, så har sammansmältandet av OEF och Isaf såväl organisatoriskt som på fältet, skapat en helt ny situation. Den betyder att svenska trupper inte enbart deltar i en legitim fredsaktion utan medverkar i ett regelrätt krig i ett fjärran fattigt land. Detta är en faktor som i sig är tillräckligt avgörande för att motivera en total omprövning av insatsen.
2. *Erkänn* att de målsättningar av social och demokratisk natur som efterhand lagts till det ursprungliga syftet – vilket var att arrestera och lagföra de ansvariga för angreppet mot USA 2001 – bara i begränsad omfattning har uppnåtts. Säkerhetsläget är efter tio år försämrat, och det sociala och ekonomiska läget är överlag minst oförändrat, mycket dåligt eller starkt försämrat – trots en massiv västlig militär närvaro och visst internationellt bistånd.
3. *Erkänn* att det väpnade motståndet mot den samlade utländska militära närvaron istället stadigt ökar i styrka och att utsikten för militär seger för någon part alltmer avlägsnar sig.
4. *Tag klar ställning* för att alla relevanta parter måste få medverka i en freds lösning för Afghanistan, främst kvinnor i tillräcklig omfattning, men också talibaner. Talibanerna har genomgått vissa viktiga förändringar under de tio gångna åren och har även gjort vissa utfästelser av mera konstruktivt slag än som tidigare varit fallet. Finansieringskällor och eventuellt outtalad agenda behöver dock utredas och utfallet av de hittills inledda kontakterna med regeringen i Kabul bör nog beaktas.
5. *Tag inom FN initiativ* till en omfattande »Marshallplan« för civilt uppbygg nads- och utvecklingsstöd till Afghanistan i vilken demobilisering, alternativ till opiumodling, minröjning, landsbygdsutveckling, ingår som väsentliga inslag. Den bör bygga på den plan som togs hösten 2009 i EU.
6. *Markera* med tydlig kritik att den korrumperade Karzai-administrationen tills vidare inte har politiskt stöd från Sveriges sida, men använd ministerier och myndigheter för kanalisering och koordinering av de civila insatserna enligt punkt 5 och uppmuntra det fortsatta uppbyggandet av en konstitutionell demokrati.

7. *Lansera* öppet att Sverige ser som sin särskilda huvuduppgift att verka för massiv förstärkning av de afghanska kvinnornas situation i de civila programmen. Samarbete och operativ ledning bör ske med organisationer som har erfarenhet av arbete med kvinnors rättigheter i konflikt- och postkonfliktländer. Kräv envist i alla sammanhang att Afghanistans kvinnor skall vara representativt företrädare på alla beslutsnivåer och som konsulter, rapportörer och observatörer.

8. *Tillkännage*, likt flera andra Isaf-länder i Natos styrka, snarast en plan för hemtagning av svensk militär från Afghanistan i organiserade former. Processen bör inledas under 2011 och avslutas senast tre år senare. Det viktigaste är att ett slutdatum över huvud taget markeras för att undanröja tvivel på inriktningen samt att engagemanget från det internationella samfundet alltmera överförs till civila insatser och sker med civil ledning.

9. *Tillkännage* att Sverige, efter det att vi inte längre medverkar i krig mot afghaner, är berett att återta sin traditionella fredsmedlarroll och i den mån olika parter så önskar, står berett att tillhandahålla erfarna diplomater och fredsmäklare, samt praktiska faciliteter för förhandlingarna.

10. *Tag initiativ* i EU till att systematiskt utnyttja de fredsskapande instrument som formellt står till organisationens förfogande för en omfattande EU-strategi för fred och utveckling i Afghanistan.

SVERIGES UTRIKESROLL – EN FOLKRÄTTSLIG BAKGRUND

Frågan om den svenska militära närvaron i Afghanistan handlar såväl om på vilket sätt Sverige i den givna situationen på bästa sätt kan bidra till utvecklingen i ett av världens fattigaste länder, som om den allmänna inriktningen på Sveriges utrikespolitik. Inledningsvis anför vi några synpunkter om den senare aspekten, medan rapportens huvudinnehåll handlar om den förstnämnda.

Vilken utrikespolitik bör Sverige driva? Bör Sverige fördjupa, utveckla och effektivisera den antikoloniala, FN-stödande fredspolitik som under ett halvt århundrade efter andra världskriget präglade vårt lands officiella deklamationer och i viss mån, om än mindre konsekvent, det faktiska agerandet? Eller prioriterar vi att uppfattas som en lojal medspelare till väst, USA och Nato, i en global maktkamp om knappa resurser, miljöutrymme och eventuellt även om ideologi, som enligt vissa varningssignaler kan komma att prägla 2000-talet?

Det ursprungliga syftet med USA:s angrepp på Afghanistan 2001 var att få tag i förövarna av det massiva terrorangreppet på World Trade Center och Pentagon. Talibanregeringen i Kabul vägrade att medverka till att infånga och utlämna Usama bin Ladin och andra som ansågs skyldiga, och som även offentligt påtagit sig skulden. Därmed förelåg en situation som folkrättsligt medgav ett sådant angrepp i självförsvarssyfte. Även om åtskilliga oklarheter kring den första tidens USA-ingripande har påpekats av seriösa författare², är det otvetydigt att FN gav klartecken för intervention och dessutom efterhand uppställde en särskild fredsstyrka, International Security Assistance Force, Isaf.

Det fanns alltså inte brist på folkrättsliga motiv, som till exempel förelåg i fallet Irakinvasionen 2003, för att någon FN-medlem skulle hålla sig utanför och vägra delta. Det betyder dock inte att alla FN-stater var moraliskt tvingade att bidra med militär till Afghanistaninsatsen, något som de flesta inte heller gjorde.

Men för ett land som Sverige som av tradition ofta brukar medverka i FN:s fredsaktioner, och som dessutom principiellt verkat för ett starkt FN, var det naturligt att inledningsvis bidra till Isaf, och det kunde ske på grundval av ett enhälligt riksdagsbeslut hösten 2001.

Problemet är alltså inte Sveriges ursprungliga medverkan i Isaf. Den kan

motiveras utifrån båda de ovan skisserade huvudalternativen för svensk utrikespolitik – såväl den FN-stödande fredslinjen som den västorienterade lojalitetslinjen. Den svenska Afghanistaninsatsen fick inledningsvis stöd i riksdagen av företrädare för båda dessa synsätt, dock under förutsättning att sammanblandning mellan USA:s krigsinsats, genom OEF, och Isaf-insatsen inte skulle ske.

Problemet är istället att under de nio år som gått har verkligheten radikalt förändrats och motiveringen för fortsatt svensk militär närvaro har utvidgats till att omfatta olika mål om allehanda mer eller mindre behjärtansvärda saker, som exempelvis att trygga afghanska barns skolgång, att skydda afghanska kvinnor mot förtryck och att införa demokrati. Målen avlägsnar sig dock allt längre från ursprunget, nämligen det folkrättsligt legitima målet att arresteras och lagföra de ansvariga för ett blodigt anfall mot en FN-stat, det vill säga USA, och att i det sammanhanget mildra effekterna för civilbefolkningen genom en FN-sanktionerad styrka.

Det har också hävdats att Sverige måste stanna kvar för att inte drabbas av negativa reaktioner i Nato- och/eller EU-länder, det vill säga att vi måste ha militär i Afghanistan för att visa lojalitet med »västerländsk demokrati«.

Samtidigt har Isafs fredsuppdrag efterhand glidit över i ett regelrätt krig, vilket numera knappast någon förnekar. Det talas idag sällan eller aldrig om att uppgiften är att infånga den huvudansvarige för terrorattackerna 2001 – Usama bin Ladin (som för övrigt enligt vissa bedömare sannolikt är död).³ Istället betecknas allt öppnare »talibanerna« och »regeringsmotståndare« som de fiender som ska besegras och krossas.

Under det senaste året har dock flera av de största och tyngsta truppbidragande staterna proklamerat att de planerar för ett militärt tillbakadragande, medan Sveriges regering och den svenska Försvarsmakten i det längsta har hållit fast vid att både den specifikt svenska och den internationella insatsen är befogad och kommer att behövas under obestämd tid framöver. Denna position tycks nu bli alltmer isolerad i både världssamfundet och i kretsen kring Nato.

Därmed har det folkrättsliga och det faktiska läget under dessa nio år förändrats på ett sätt som föranleder en förnyad analys av vad Sverige kan och bör göra för att på bästa sätt stödja det afghanska folkets utveckling. Denna rapport hoppas kunna bidra till en sådan analys.

SAMLAT MILITÄRT UTTÅG ELLER AFGHANISERING AV KONFLIKTEN?

Med sitt tal vid West Point 1 december 2009 slog USA:s president Barack Obama fast en ny Afghanistanstrategi. Militären skulle få 30 000 av de 40 000 extra trupper man hade begärt men samtidigt framhölls att en tidsgräns måste sättas för kriget, och att de första trupperna skulle dras hem senast i juli 2011.

Detta var i sig en kompromiss med Pentagon, som hade krävt mer trupper, men motsatte sig en tidtabell. Men hökarna försvagades i och med att general Stanley McChrystal, Isafs befälhavare från maj 2009, avskedades av president Obama och efterträddes av general David Petraeus.

Petraeus, som redan tidigare förklarat att kampen mot al-Qaida i stort sett var vunnen och att terrornätverket inte längre fanns kvar i Afghanistan, har sedan utarbetat en ny tidtabell: i slutet av 2011 ska antalet USA-trupper ha minskat från dagens cirka 100 000 till 80 000. Till slutet av 2012 ska trupperna dras ner till cirka 50 000 och till slutet av 2013 till 25 000 man. I skrivande stund är denna tidtabell ännu inte beslutad och vid dess slut är USA redan inne i en ny presidentperiod. Om republikanerna vinner valet, kan de istället tänkas vilja satsa på att förlänga kriget.

Från Kabulregeringens sida har man dels öppet kritiserat denna tidsplan, dels försökt att påverka den genom att göra tillbakadragandet villkorat av att Afghanistans egen militär och polis byggs ut i tillräcklig takt. På Kabulkonferensen med givarländerna i juli 2010 beslutades att Afghanistan om möjligt ska ta över hela ansvaret för sin säkerhet 2014. Då ska följaktligen inga stridande utländska trupper finnas kvar utan enbart »instruktörer«.

I januari 2010 hölls också en stor utrikesministerkonferens i London. Man avhandlade som väntat korruption och uppbyggnad och utlovade ekonomiskt stöd. Allt fler röster har höjts för att »demokratisk statsbyggnad« slutligen också ska vara en amerikansk agenda, vid sidan om hämnd och terroristjakt.

USA-trupperna förberedde en »avgörande« militär offensiv mot talibanerna i maj 2010 i södra delarna av landet, där deras starkaste fästen finns i och runt Helmand och Kandahar. Den skulle markera den avgörande fasen inför upptrappning och sedan återgång. Antingen har den kommit av sig, eller så har strategin omformulerats eller så har man helt enkelt inte kommit igång ännu.

Tvärtemot vad president Obama förklarade i talet i West Point har USA:s allierade inte anslutit sig till denna »avgörande anfallsvåg« som inleddes med nya trupper. I stället har Storbritannien, Kanada, Holland, Polen och nu senast Finland aviserat tillbakadraganden under de närmaste åren.

Obama kan hur som helst inte förväntas genomföra någon snabb nedtrappning av kriget. De i USA som vill förlänga kriget kan mycket väl utgå med seger och opinionen verkar för närvarande också tippa över till förmån för krigsivrarna. När det senaste krigsanslaget för Afghanistan beslutades av kongressen ryckte republikaner in för att rädda presidentens budgetförslag.

En annan intressant men inte i någon större omfattning diskuterad utveckling, är att ett antal europeiska stater skulle visa sig vilja »ta över« huvudansvaret för kriget från USA. Den svenska borgerliga regeringens position inför en sådan utveckling är inte klar. Det är hur som helst knappast realistiskt att tro att den nuvarande afghanska armén och polisen kommer att bli i stånd att ensamma hålla uppe den nuvarande regimen på ett sätt som uppfyller villkoren från Kabulkonferensen 2010.

Tillsammans med ANA, den afghanska armén, kommer det inom kort att finnas totalt 366 000 beväpnade män i landet, vilket är tre gånger så mycket som Afghanistan någonsin haft i fredstid⁴. En enorm militarisering av landet står med andra ord omedelbart för dörren. Enbart lönerna (om man räknar med 80 dollar i månaden i snitt) skulle sluka cirka 13 procent av Afghanistans BNP.

Erfarenheterna från Najibullah-regimen på 1980-talet visar riskerna med en sådan strategi. Så snart rekryteringen vidgas, ökar risken för infiltration så att en expansion av ANA och ANP – den afghanska polisen – i praktiken riskerar att leda till att man istället försörjer motståndsrörelsen. Redan under Marjah-offensiven, som våren 2010 genomfördes i grannskapet till Kandahar där den stora offensiven sedan skulle ske, konstaterades att merparten av talibanernas vapen kom från amerikanska lager.⁵

En helt annan typ av process hoppades den nationella så kallade fredsjirgan från juni 2010 på att uppnå. Den proklamerades av president Karzai i början året och hölls i Kabul i 2-4 juni med 1600 handplockade deltagare som skulle representera det afghanska samhället. Båda kamrarna i parlamentet, provinsråd, religionsstuderande, etniska-/klanledare, civilsamhällesorganisationer

och afghanska flyktingar bosatta i Iran och Pakistan med fler grupperingar fanns representerade. USA skickade en delegation ledd av utrikesminister Hillary Clinton, och initiativet har fått stöd av de flesta utländska kommentatorer.

Även om en huvudfråga då var om talibanrörelsen ska »reintegreras«, eller om den bör erbjudas försoning (reconciliation), så var inga talibaner inbjudna att delta. Jirgan attackerades följaktligen av talibanerna med en självmordsbomb på sin första dag. Regeringen manade dem i preludierna till mötet att lägga ner sina vapen, men fick till svar att det i så fall var villkorat med tillbakadragande av alla utländska trupper. Att det har skett kontakter mellan Kabulregeringen och talibanrepresentanter och Hezb-e-Islami, är dock ett faktum och säkerheten för deras transport till Kabul för möten med president och regering har garanterats av Isaf.

Inte heller var president Karzais främsta rival, Abdullah Abdullah, från 2009 års presidentval närvarande. Han ansåg att de handplockade delegaterna inte var representativa för den afghanska opinionen. Flera »elders« från Helmand och Khost meddelade att deras mest inflytelserika etniska ledare hade förbigåtts till förmån för mer regeringslojala stamäldste.

Omdömena om fredsjirgan har varierat: EU:s särskilda sändebud för Afghanistan, Vygaudas Usackas, menande att jirgan inte kommer att skapa omedelbar fred, men väl sätta en boll i rullning i rätt riktning (se bilaga 1: Slutdeklaration antagen av fredsjirgan 2-4 juni 2010).

LÄGESRAPPORT 2010

Efter nio års massiv utländsk militär närvaro i Afghanistan kan en rad utvecklingstendenser urskiljas. Detta avsnitt innehåller kortfattade skildringar av händelseutvecklingen på några centrala områden.

ÖKANDE STRIDER OCH FÖRSÄMRAD SÄKERHET

Begreppet »säkerhet« är ett centralt, men också elastiskt begrepp. Säkerhet för vem? I svensk debatt har det ibland kommit att betyda säkerheten för den svenska truppen. Andra gånger handlar det om säkerheten för biståndsarbetare och hjälpororganisationer. Exempelvis lämnade Läkare utan gränser landet 2004 sedan deras verksamheter blivit attackerade av talibaner, men återkom 2009. Självklart är det säkerheten för civila afghaner som bör komma i första rummet.

Enligt professor Marc W. Herold har antalet i media trovärdigt rapporterade civila dödsoffer de senaste åren uppgått till mellan 80 till 100 människor i månaden.⁶ För afghanerna var krigets första tre månader 2001 de mest förlustbringande. 3 606 civila afghaner omkom under denna tid och 640-796 avled senare efter bombskador de ådragit sig under invasionen.

2009 dödades 520 utländska soldater och 2 400 civila afghaner, och under det första halvåret 2010 dödades enligt UNAMA⁷ 1 271 civila; tre fjärdedelar av dessa dödsfall orsakades av talibaner. Året innan stod talibaner för drygt hälften av de civila dödsoffren. Talibanerna bestrider detta och eventuellt kommer en gemensam utredning att tillsättas.

Det totala antalet döda amerikanska soldater samt Isaf-soldater uppgick i oktober 2010 till 2 130 personer. En fjärdedel av alla dödsfall inträffade under nio månader 2010.

Markant ökande civila förluster och totalt sett upptrappat våld började alltså rapporteras på ett alarmerande sätt från och med år 2008. Vilken part är då ansvarig för det största antalet civila dödsoffer? Både självmordsbombare och vägbomber drabbar ju civila, och hundratals skolor, mest flickskolor, har bränts ned av talibanrörelsen under årens lopp. Det finns naturligtvis ett mörkertal som inte rapporteras i media, och man kan utgå från att de civila offren är mångdubbelt fler än de militära. Det stora antalet civila dödsoffer är ett starkt skäl till att SAK och Läkare utan gränser, liksom andra hjälpororganisationer, har valt att inte samarbeta med lokala PRT⁸, och att inte söka

militärt beskydd. Det skulle kunna uppfattas som kollaboration med de utländska militärerna och direkt provocera fram attacker från motståndsgupper.

Mest tragiskt är hur många civila som dör i form av så kallat »collateral damage« – en eufemistisk beteckning på mord, om än oavsiktliga, på oskyldiga människor. Vid många tillfällen har just OEF/USA fått bekänna och ursäkta sina missbedömningar och inte sällan rena övergrepp. Till detta hör också existensen av fånglägret vid den amerikanska storbasen i Bagram, där övergrepp mot mänskliga rättigheter från USA:s sida förefaller vara legio.⁹

Man får heller inte glömma alla miljoner utlösta, icke protokollförda minor och UXO, Unexploded Ordnance, som finns på Afghanistans slätter och i bergsområdena. Säkerheten i Afghanistan har sedan 2001 med andra ord blivit klart försämrad.

SNABBT VÄXANDE EKONOMI MEN FATTIG BEFOLKNING

År 2005 låg Afghanistan på 215:e plats i världen (222 US dollar/person). Sedan dess har Afghanistan klättrat till 169:e plats med 935 US dollar/person. Sverige ligger som jämförelse på 13:e plats med nära 44 000 dollar per person och år.

Ekonomi växer dock snabbt, BNP ökade 22 procent budgetåret 2009/2010 men kriget snedvrider ekonomin och den tillväxt som skapas är inte av uthålligt slag.

Också befolkningen växer snabbt. 1981-82 räknades den till 16 miljoner, för att år 2015 beräknas nå 36 miljoner. 36 procent av befolkningen definieras som fattig, och under vår och sommar när livsmedelslagren är slut, är fattigdomen cirka 45 procent.

Mycket av det jordbruk som legat till grund för en genuin nationell produktion har förstörts under alla år av krig, men byggs nu sakta upp. 85 procent av befolkningen bor på landsbygden och brukar jorden.

Industrins tillväxt är generellt mycket låg, dock har gruvindustrin haft 30 procents tillväxt på två år på grund av kinesiska investeringar. En dramatisk uppvärdering av Afghanistans reserver av olja, uran och koppar kan komma att öka de utländska intressena. Den traditionellt restriktiva afghanska lagstiftningen om utländska koncessioner är nu under diskussion, och vad detta långsiktigt kan leda till med avseende på investeringar, tillväxt och sysselsättning, är en öppen fråga.

Arbetslöshetsstatistik som är internationellt jämförbar saknas. Bland inflyttade till Kabul kan den dock på goda grunder uppskattas vara mycket hög, liksom på landsbygden. Människor har dock i alla tider överlevt utan att vara inlemmade i en officiell löneekonomi, så en jämförelse mellan levnadsstandard och sysselsättningsgrad har i denna kultur ett begränsat informationsvärde.

Korruptionen har ökat: 2009 rankades Afghanistan på 179:e plats i världen av 180 på Transparency Internationals¹⁰ korruptionsindex, att jämföra med plats 117 av 159 år 2005.

Sammanfattningsvis är Afghanistan potentiellt rikt, men i dagsläget mycket fattigt. I jämförelse med de pengar som spenderas på krig är Afghanistans ekonomi en dvärg. Enbart USA:s krigsbudget för Afghanistan är 104,8 miljarder för år 2010, vilket är 7,2 gånger mer än Afghanistans hela BNP (14,5 miljarder dollar).

STORT BISTÅNDSBEROENDE

Utländskt bistånd står för 75 procent av den egentliga statsbudgeten. Slår man ihop den med den så kallade utvecklingsbudgeten finansieras Afghanistans samlade offentliga sektor till 90 procent av utländskt bistånd. Bristen på koordinering mellan biståndsgivare är dock stor och har många gånger direkt negativa konsekvenser. Detta påtalas ofta av både regeringen och organisationerna själva. Mellan 2001-2009 mottog landet 25 miljarder dollar i civilt bistånd. Det internationella biståndet har emellertid inte kommit upp i de summor som utlovats vid tre stora givarkonferenser. Enligt vissa beräkningar går 80 procent av det civila amerikanska biståndet tillbaka till USA i form av konsultarvoden, företagskontrakt och export.¹¹

I Kabul finns idag gott om både inhemska och utländska biståndsorganisationer. Många förenas i den stora givarkoordineringen ACBAR (Agency Coordinating Body for Afghan Relief) och i ENNA (European Network of NGOs in Afghanistan). Så har det emellertid inte alltid sett ut, i många år var till exempel svenska SAK ganska ensamma på landsbygden.

Sammanblandningen av civila och militära krafter i de särskilda förband som Isaf/Nato skapat, 27 stycken PRT, har på många håll blivit till ett problem i biståndet. Människors förtroende och förvirring inför vad »the internationals« egentligen vill och är där för att uträtta, har ökat enligt de flesta bedömare (se exempelvis bilaga 2: ENNA: Position Paper on PRT).

NARKOTIKAPRODUKTION

Över 50 procent av BNP anses vara narkotikarelaterad¹². Opiumproduktionen har ökat markant under krigsåren: från 200 ton år 2001, till 7 700 ton år 2008. Det förefaller som om stora delar av etablissemanget också kan vara involverade i hanteringen. Med 90 procent av världens opiumproduktion är det givet att narkotikahandling ekonomiskt och maktmässigt är en ytterst determinerande faktor i skeendena i och runt Afghanistan. Problemet är att en sådan kriminell verksamhet definitionsmässigt gör att exakta belägg för omfattning, handelsvägar, kanaler och involverade parter inte finns. Dessutom borde den skada hanteringen orsakar i väst, det vill säga på efterfrågesidan, i sig vara skäl till kraftfulla motåtgärder och introduktion av alternativa grödor för fattiga bergsbor.

ÖKAD SKOLGÅNG MEN LÅG UTBILDNINGSNIVÅ

Svenska Afghanistankommittén som i princip byggde upp hela skolväsendet under åttiotalet, driver idag endast ett mindre antal modellskolor och har lämnat över ansvaret till utbildningsministeriet. En bred utvecklingsplan finns för skolväsendet, men implementeringen är svag, särskilt med avseende på rekrytering av kompetenta lärare och kvinnliga lärare.

Helhetsbilden är enligt UNDP:s bedömning nedslående: 72 procent av afghanerna är analfabeter (81 procent av kvinnorna och 66 procent av männen) men statistikföringen är inte helt tillförlitlig. Karzai-regimen redovisar exempelvis 93 procents skolgång, men den siffran innebär 56 procents inskrivningsgrad för flickor och 127 procent för pojkar! På några år har antalet elever i skolorna trots allt ökat från ungefär en miljon till idag drygt 6 miljoner, varav flickor också utgör en allt större del. Efter talibanregimens fall har det skett en omfattande satsning på flickors utbildning, men det är ändå enbart en tredjedel av dem som går i skolan och många hoppar av tidigt.

UNDP:s statistik får ses som en av de mest tillförlitliga. Den visar att 35,4 procent av flickorna verkligen går i skola - och alltså inte bara närvarar vid inskrivningen - och 63,6 procent av pojkarna.¹³ Men även denna uppgift återspeglar inte situationen på landsbygden. Det finns hela provinser utan en enda flickskola och i provinser som Zabul, Helmand och Khost, går endast mellan 3,5 till 7 procent av alla flickor i skolan.

Det kommer att ta lång tid att öka antalet lärare och skolbyggnader, arbetet pågår med att utbilda fler lärare och bygga skolor som även har flicktoalletter. Även om den största utmaningen är undervisningskvaliteten, är det fortfarande 2-3 miljoner barn som inte får möjlighet till utbildning alls.

Säkerheten på skolorna är också mycket bristfällig. Rädda barnen rapporterar att 1000 barn förolyckades i flygattacker, självmordsattacker, av landminor och andra explosioner under 2009.¹⁴

FÖRTRYCK AV KVINNOR OCH HÖG MÖDRA- OCH BARNDÖDLIGHET

Kvinnors ställning brukar ofta tas upp som en allmän indikator på modernitet och välfärd. Genomsnittsåldern för kvinnors giftermål i Afghanistan är under 18 år och var tionde afghansk kvinna gifts bort när hon är under 15 år, trots att det enligt lag är förbjudet att gifta sig under 16 år. Flickor i åldern 15-19 år löper dubbelt så stor risk att dö i samband med förlossning som kvinnor över 20 år. Mödradödligheten i Afghanistan är högst i världen: 15 000 afghanska kvinnor dör varje år av graviditetsrelaterade orsaker.

Institute for War and Peace Reporting har undersökt situationen med brudpeng i Afghanistan. Unga flickor säljs till äktenskap för 10 000 till 15 000 dollar i norra Afghanistan, vilket gör det omöjligt för många att gifta sig. Detta har visat sig få svåra följder; många flickor ser självmord som enda sättet att undgå att bli bortgift med en rik och ofta gammal man. Orsaken till de upptrissade summorna sägs vara dels att krigsherrar tjänar stora pengar på vapen, knark och utpressning, dels att brudpengen ofta är fattiga bönders sista möjlighet att försörja familjen.¹⁵

Mäns våld mot kvinnor i hemmet är mycket vanligt förekommande och ofta grovt. Man efterlyser bistånd till kvinnojourer eller härbärgen för de som flyr hemifrån. Kvinnors utsatthet handlar inte alltid bara om det patriarkala samhällets förtryck, utan i lika stor utsträckning om allmänt bristande resurser för hälsovård och utbildning.

25 procent av ledamöterna i parlamentets underhus är kvinnor och i den gångna valrörelsen ställde många kvinnor upp som kandidater, vilket är betydligt fler än för fyra år sedan. Men respekten är låg och förföljelser och trakasserier av kvinnliga ledamöter är mycket vanligt. Enligt den kvinnliga parlamentarikern Zahine Kharokai¹⁶ stänger talmannen ofta av kvinnornas mikrofoner om de säger misshagliga saker. 2009 förenades kvinnliga förtroendevalda över klan- och partigränser i en protest mot smyginförandet av en kvinnofientlig särslagstiftning. Protesten genererade mycket debatt och fick glädjande nog internationellt stor uppmärksamhet.

SVAG DEMOKRATI

Regeringens brist på legitimitet är ett av de största demokratiproblemen. I Afghanistans första presidentval 2004 röstade åtta miljoner (73 procent av alla röstberättigade) afghaner, 2009 sjönk valdeltagande till mellan 40 och 50 procent. Alla siffror av detta slag är emellertid i bästa fall kvalificerade gissningar. Det finns ingen röstlängd och de 17 miljoner röstkort som utfärdats är inte baserade på någon registrerad räkning av röstberättigade. Många väljare sägs ha flera röstkort, kvinnor har ibland tilldelats röstkort kollektivt via ombud och vid själva vallokalen fanns ingen legitimationskontroll. Veckorna före valet kunde man till och med köpa sig ett röstkort billigt på basaren. Presidentvalet 2009 fördömdes också till sist som ett sannskyldigt fiasko.

En månad efter parlamentsvalet den 18 september 2010 rapporterades att 1,3 miljoner av 5,6 miljoner avgivna röster har underkänts efter prövning av 4000 anmälningar om fusk. Detta tyder på att valdeltagandet fortsätter att sjunka, vilket inte heller är något gott tecken för demokratins utvecklingsmöjligheter. Omvärldens förtroende för president, regering och förvaltning är minst sagt lågt.

Vid sidan om det formella rättsväsendet och »modern« lagstiftning finns både det urgamla systemet *pashtunwali* för uppförande, etik och juridik i det traditionella pashtunska samhället, och *sharia*, det i väst fruktade islamska systemet för konfliktlösning och vardagsrätt. Båda tillämpas flitigt i landet. Frågan är vems juridiska mall som ska råda, hur den ska implementeras och av vem.

De genuint afghanska civila samhällskrafterna har svag genomslagskraft. En del tankesmedjor, NGO:s, kvinnogrupperingar och påtryckningsgrupper finns i Kabul och kommer med analyser och förslag, men någon bredare folklig förankring har de inte.

I Kabul finns också många tidningar och livlig mediedebatt, men dessa verksamheter har mycket begränsade ekonomiska medel. Fria media blir även utsatta för repressalier. Viss radio som används för bland annat informationskampanjer når ut i bergsbyarna och på landet.

ÅSIDOSATTA MINORITETER OCH LOKALA KONFLIKTER

Den starka rivaliteten mellan olika etniska grupperingar utgör en konstant källa till våld och konflikter i sig. Särskilt förekommer lokala stridigheter om

mark och ägande med civilt våld och ständiga rättstvister. Dupree, Charpentier med flera betonar dock hur fredligt och gästvänligt man upplevde att landet var på 1960- och 70-talen innan invasionerna och det »trettioåriga krigets« tid. Det är möjligt att detta är en skönmålning, men klart är att identiteten som »afghan« också finns parallellt och starkt i landet, och att främlingen i ett land som historiskt alltid legat mitt i handelsvägarna mellan öst och väst, norr och söder, traditionellt ses mer som en vän, än som en fiende.

Det finns påtagligt många etniska grupperingar, och de har olika ställning, status och skiftande relationer. Exempelvis är *kuchis*, de oskolade pashtunska nomaderna som återfinns i botten av samhällshierarkin och vars krav på land och hävd ständigt förnekas.

Enligt UNHCR¹⁷ lever i januari 2010 2,8 miljoner afghaner som flyktingar utanför Afghanistan. Dessutom finns nära 300 000 internflyktingar, så kallade Internally Displaced Persons, IDP:s.

EXTREM ÅLDERSFÖRDELNING OCH DÅLIG HÄLSA

Afghanernas förväntade medellivslängd är 43,6 år. Varannan afghan är under 15 år, nästan ingenstans i världen går det så många barn per vuxen.

Barndödligheten är fortfarande bland de högsta i världen, om än på väg att minska. 111 av 1000 födda barn dör idag redan under första levnadsåret. Spädbarnsdödligheten är därmed nästan dubbelt så hög som i de fattiga grannländerna Tadzjikistan och Pakistan och drygt tre gånger så hög som i Iran. 39 procent av barnen är underviktiga.

Endast 13 procent av afghanerna har tillgång till rent dricksvatten och bara 12 procent har tillgång till adekvata sanitära anläggningar. Trettio afghaner dör av tuberkulos varje dag.¹⁸ Antalet läkare växer sakta men säkert. Lokal bashälsovård är utlagd på biståndsorganisationer och hälsoministeriet sköter kriterier och bedömning vid regelrätta »upphandlingar«.

ÖKAD MISSTRO MOT VÄSTMILITÄREN

Enligt en mätning som Reuters genomförde i juli 2010 anser 74 procent av afghanerna i de talibandominerade, pashtunska Kandahar- och Helmand-provinserna att det är fel att samarbeta med utländska styrkor. 65 procent anser att talibanerna och dess ledare, mulla Mohammed Omar, borde sitta med i den afghanska regeringen. Femtiofem procent av de tillfrågade ansåg att de utländska trupperna är i Afghanistan för egen vinnings skull, för att förstöra

eller ockupera landet, eller för att förgöra islam.¹⁹ I Kabul och bland högre utbildade är inställningen betydligt mer västvänlig.

I många europeiska länder är opinionen kluven till värdet av det egna landets militära insatser.

GRUNDLÄGGANDE FRÅGESTÄLLNINGAR

Inför riksdagens beslut om utformningen av Sveriges fortsatta agerande i förhållande till Afghanistan, har vi formulerat ett antal frågor där svaren kan leda fram till en rimlig svensk handlingslinje.

- Gör de utländska insatserna nytta för det afghanska folket?
- Vem och vad ska USA, Nato och Sverige besegra?
- Är relationen militär/civil samverkan av godo?
- Vad händer om all utländsk militär dras bort?
- Vilka är motiven för den svenska militära insatsen?
- Vad händer om svenska militärer dras bort och ersätts med ökat civilt bistånd?
- Vilken kraft finns i det afghanska civila samhället för ett genuint statsbygge?

GÖR DEN UTLÄNDSKA INSATSEN NYTTA FÖR DET AFGHANSKA FOLKET?

I föregående kapitel kortfattade summering av situationen i Afghanistan gjordes nedslag på några nyckelområden. Följande sammanställning är uppdelad på nitton olika faktorer och utvecklingstendenser där den sista kan ses som en funktion av de övriga. Undersökningen gör inte anspråk på att vara uttömmande, men vi har valt faktorer som vi menar är centrala för utvecklingen i Afghanistan och för människors vardag. I fyra fall har situationen tydligt försämrats, i fem fall har den tydligt förbättrats, i sex fall är situationen oförändrad, och tre fall menar vi är omöjliga att bedöma.

1	Strider ökar	Försämring
2	Säkerheten för civila sämre	Försämring
3	Biståndsberoende ökar	Försämring
4	Regeringens legitimitet låg, sjunkande	Försämring
5	Narkotikaodling / -hantering / -försäljning ökar	Försämring för världen, men eventuellt kortsiktig förbättring för lokala afghanska odlare och handlare
6	Skolgång ökning	Förbättring, främst för flickor
7	Barnadödlighet hög men minskar	Förbättring
8	Demokratin bristfällig, men bättre än under talibantiden	Förbättring
9	Läkartäthet ökar	Förbättring
10	Ekonomi överlag, utveckling av BNP	Förbättring
11	Ekonomi i vardagslivet	Oförändrat fattigt för de flesta
12	Allmän utbildningsnivå	Oförändrat låg
13	Förtryck av kvinnor	Överlag oförändrat stort, trots vissa institutionella förbättringar och en gryende debatt
14	Minoriteters situation	Oförändrat
15	Lokala konflikter	Oförändrat
16	Civilsamhället svagt, men finns	Oförändrat
17	Demografi i obalans, svårt på kort sikt, kanske bra på lång	Osäkert
18	Arbetslöshetsstatistikens tillförlitlighet och dess relevans som mått på utveckling är osäker	Osäkert
19	Attityd till västlig militär närvaro troligen ökad misstro utanför Kabul, ökad anslutning till taliban	Osäkert

Givetvis kan man inte nöja sig med en så här enkel summering. De olika faktorerna och utvecklingstendenserna har olika tyngd i afghanernas liv och borde därför egentligen viktas sinsemellan:

- Kan den ökande risken att bli dödad av en fjärrstyrd raket eller vid ett felriktat flyganfall vägas upp av något större chans att få adekvat sjukvård?
- Kan en ökad misstro mot en korrupt regering vägas upp av ökad möjlighet för flickor att gå i skolan? Och hur ska de sex »oförändrade« fallen bedömas – på plus- eller minussidan?

Vi har, vilket kan kritiseras, räknat en ökad narkotikahandling på plussidan, eftersom det kortsiktigt förbättrar försörjningsmöjligheterna för många afghaner. Men på längre sikt ska detta betraktas som ett minus eftersom det fördröjer övergången till en långsiktigt hållbar och internationellt försvarbar ekonomi. Sannolikt är det så att de stora avsättningsmöjligheterna i väst är en drivkraft till kriget som sådant.

Hur har dessa utvecklingstendenser påverkat attityden till västmakterna? De starkaste negativa faktorerna gäller försämring av personlig säkerhet och misstroende mot en korrupt regering, medan viktiga parametrar som fattigdom, kvinnoförtryck, allmän utbildningsnivå och lokala konflikter, finns bland de oförändrade faktorerna.

Då kan man anta att en viss förbättring av BNP-tillväxten, fler skolor och mer hälsovård samt viss yttrandefrihet, inte är tillräckligt för att skapa en positiv hållning till den västliga militära närvaron.

För överskådlighetens skull väljer vi i slutsummeringen att betrakta de »oförändrade« faktorerna som »negativa«, eftersom alla internationella insatser ju officiellt syftar till frigörelse, utveckling och demokratisering. Då räcker det inte att exempelvis kvinnors situation i stort sett är oförändrad. Med ett sådant synsätt blir summan tio negativa faktorer mot fem positiva.

Vår sammanfattning skall emellertid inte tolkas som att läget är nattsvart. Det finns klart positiva utvecklingsmöjligheter och tydliga öppningar för allt tänkbart fortsatt arbete.

Svar på frågan: Gör de utländska »insatserna« nytta för det afghanska folket?

Nej, inte överlag, men de civila gör nytta punktvis. Den nyttan skulle delvis kunna genomföras utan massiv västlig militär närvaro och framför allt behöver de civila insatserna förstärkas väsentligt.

VILKA ÄR MÅLEN FÖR DEN INTERNATIONELLA
KRIGSINSATSEN I AFGHANISTAN?

Terroristbekämpning och al-Qaida har glidit iväg från västmakternas fokus, Usama bin Ladin är inte synlig, kanske till och med död. Några av talibanernas ledare, dock inte mulla Omar själv, har också fallit utom synhåll och nästan blivit förhandlingspartners – här står inte längre några militära fiender kvar att finna.

Fattigdom och korruption är förvisso reella fiender till afghanerna, men att nå de målen låter sig knappast göras med vapenmakt.

Thage G Peterson uttrycker vad som borde vara i fokus i stället: »[...] de bakomliggande sociala och ekonomiska orsakerna [måste] kämpas ner. Inte de människor som är dess slavar. Övertyga det afghanska folket om att vi är där för att vinna deras fred – inte vårt krig.«²⁰

Anders Fänge, SAK:s platschef i Afghanistan, formulerar situationen för den internationella militären träffsäkert: »De vet inte vad de vill! De ordnar nu egentligen bara en snygg exit.«²¹

För talibanerna och andra är svaret möjligen enklare: de kämpar för att slänga ut inkräktarna, oavsett vilka motiv de kan tänkas ha. Och för de forna krigsherrarna kanske den troligaste anledningen är att de strider för egen vinning och makt.

Enligt dokumentära skildringar, som exempelvis i filmen *Armadillo*, tycks motivet för enskilda unga soldater i Natos styrkor ha blivit rent personliga. Saknar man övergripande kunskaper om var man är och varför, måste man kanske göra motståndaren till sin personliga fiende för att skapa någon form av skäl och logik.

Svar på frågan: Vilka är målen för den internationella krigsinsatsen i Afghanistan?

Detta är mycket oklart och det är kanske det största problemet av alla. Målet för den internationella krigsinsatsen har ursprungligen varit att krossa al-Qaida, som anses ansvarigt för attacken på USA, och att störta talibanregimen som straff för att den vägrade medverka till utlämning av al-Qaidas ledare. Sedan al-Qaida försvagats och talibanregimen störtats har mängder av andra mål anförts, från kamp för kvinnors rättigheter till demokratisering av landet. Men den folkrättsliga grunden för dessa mål är tvivelaktig, och i vilken mån de kan uppnås är ytterst tveksamt.

Sammanfattningsvis är det oklart exakt vad som ska uppnås både för att Isaf, Nato och Sveriges regering skall kunna förklara att »uppgiften är löst«.

ÄR RELATIONEN MILITÄR/CIVIL SAMVERKAN AV GODO?

Den så kallade civil-militära samverkan har minst fem aspekter som kort berörs nedan:

- 1) Sammanblandning avledning, syften och motiv
- 2) Kvaliteten på utförd uppbyggnadsarbete
- 3) Kostnadsjämförelser
- 4) Behovet av beskydd för biståndet
- 5) Korruptionsrisk

2009 publicerade USA:s armé »Befälhavarens handbok för pengar som ett vapensystem«, där det slås fast att biståndet är ett centralt instrument i den militära strategin. I början av 2009 påpekade Sidas dåvarande generaldirektör Anders Nordström och dåvarande ÖB Håkan Syrén vikten av en ökande samverkan som de båda myndigheterna inlett med fler civila rådgivare till de svenska trupperna: »En tät dialog krävs för att vi ska kunna arbeta effektivt utifrån vars och ens mandat, men också för att kunna hantera det faktum att mandatet ibland överlappar varandra.«²² Men från AREU, Afghan Research and Evaluation Unit, kommer en färsk rapport som visar att samverkan mellan militären och hjälparbetet inom Isaf genom PRT inte alls är en bra kombination. Likaså har den gemensamma organisationen för europeiska biståndsgivare, ENNA, i skarpa ordalag formulerat villkor och begränsningar för hur en sådan samverkan bör fungera – om den alls ska verkställas. Framst handlar det om att man samkör de båda momenten i PRT-modellen och i vissa fall använder biståndsmedel till militära ändamål.²³

Det militära »biståndet« har gjort att gränsen mellan hjälparbete och militära insatser suddats ut. Det leder till att biståndsarbetare riskerar bli mål för motståndsrörelsen och att utrymmet för seriöst, behovsbaserat utvecklings-samarbete minskar. Risken är att biståndet blir ett alibi för militära ändamål och att kvaliteten på uppbyggnadsarbetet blir lidande i de fall det utförs av icke professionella. De militära styrkorna må kunna gräva diken eller bygga broar, men det är betydligt svårare för dem att passa in sitt arbete i en social, långsiktig och lokalt förankrad och anpassad kontext, så som ett seriöst uppbyggnadsarbete alltid måste utformas.

SAK framhåller att ju mer det civila återuppbyggandet militariserar, desto svårare får de att verka. Kritiker talar tillspetsat om att man tar med några blyertspennor ut till en by och delar ut och låter sig fotograferas, iklädda full stridsutrustning. Folk ska se att soldaterna är snälla och vill hjälpa till. För

dem som långsiktigt, uthålligt och ofta i uppförsbacke försöker bedriva professionellt uppbyggnadsarbete uppfattas dessa PR-spektakel som ett hån.

Vidare handlar det även om en finansiell motsättning; EU-länderna satsar exempelvis fem kronor på soldater för varje krona de ger i bistånd och USA planerar också en ökning av den militära befälhavarens biståndsbudget, inför den upptrappning av styrkan som nu genomförs. Den ska uppgå till 8,4 miljarder kronor vilket är ungefär 16 gånger så mycket som hela den svenska biståndsbudgeten till Afghanistan.

För det svenska resursfördelningsresonemanget kan man se på Klas Sandbergs beräkningar.²⁴ Årskostnaden för en svensk soldat motsvarar ett års skolgång för 7 311 afghanska skolbarn, eller drift av sjukvårdskliniker i 12 byar med vardera sju sjukvårdare, eller drift av 19 förlossningssalar eller 84 000 förlossningar, framhåller han.

Självfallet är detta bara räkneexempel och utbytbarheten mellan budgetposterna kanske inte alltid är helt rak. Hjälpbehoven är enorma och insatserna måste ske planerat, men den yttersta prioriteringen är helt klar över hela linjen: alla aktörer i landet tillåter uppenbarligen allt militärt att få kosta mångdubbelt mer än det som är avsett för hjälp och uppbyggnad.

Ett vanligt argument för fortsatt utländsk militär närvaro är att det civila biståndet kräver det för att få beskydd, men SAK:s erfarenheter är att de civila projekten mår bäst på mer än en armlängds avstånd från amerikansk militär: »Samarbetar vi med militären, eller får skydd av den, riskerar vi att göra oss själva till måltavlor. Därför undviker vi det. Vi vill heller inte att utländska trupper ska besöka våra skolor och kliniker, även om det är i vällovligt syfte«, säger Magnus Forsberg som arbetat som säkerhets- och informationskoordinator för Svenska Afghanistankommittén.²⁵ Risken är att motståndsrörelsen betraktar alla utlänningar som fiender. Det i sin tur ökar risken även för civila biståndsarbetare.²⁶ Därför avvisar SAK finansiering med amerikanska medel, samarbete med och beskydd av Isaf och dess PRT.

En femte aspekt blir att korruption och interna etniska konflikter riskerar att öka med civilmilitärt bistånd, vilket framhålls av Torbjörn Pettersson, före detta generalsekreterare för SAK: »Biståndsprojekt som styrts av militära målsättningar har ökat konflikterna i många delar av Afghanistan. Etniska och stambaserade motsättningar har förstärkts, talibaner och kriminella har fått betalt för att inte anfälla vägarbetare, korrupta regeringstjänstemän och

leverantörer av varor och tjänster har fyllt fickorna med biståndspengar och mångdubblat kostnaderna för infrastrukturprojekt.«²⁷

Om denna samverkan å andra sidan är av godo, sedd ur det rent militära perspektivet, är en fråga som faller utanför ramen för denna text.

Svar på frågan: Är relationen militär/civil samverkan av godo?

Nej. Den konkreta erfarenheten från fältet visar att en sammanblandning av civilt och militärt är kontraproduktiv för den civila uppbyggnaden, skapar korruption och inte håller tillräcklig kvalitet. Den militära insatsen kostar dessutom enorma belopp som i princip kunde ha använts för civila projekt.

VAD HÄNDER OM ALL UTLÄNDSK MILITÄR DRAS BORT?

Skulle ett tillbakadragande leda till ett fullskaligt inbördeskrig, som utvecklingen var i Irak, eller till skärmytslingar och palatskupper i mindre skala? Skulle ett maktvakuum uppkomma, och vilka aktörer skulle i så fall fylla det tomrummet?

Ann Wilkens, ordförande för SAK och före detta ambassadör i Pakistan med sidoackreditering i Afghanistan, skissar på vad ett snabbt tillbakadragande riskerar att leda till: »[...] inbördeskrig. Ett inte osannolikt scenario är att detta kan komma att sluta i att talibaner tar över makten i södra och östra Afghanistan, medan olika krigsherrar fortsätter att lägga under sig områden i norr och väst, möjligen med en liten och relativt kraftlös internationell styrka kvar i Kabul som värn mot ett regelrätt maktövertagande av endera parten.«²⁸

Visst är det otvetydigt att den afghanska regeringen idag saknar förmåga att skydda sina medborgare och sitt territorium, men är det därmed självklart att ett uttåg av utländsk militär medför förnyat talibanstyre, det vill säga fundamentalistiskt islamistiskt folkförtryck, om än med någon sorts lag och ordning på ytan? Debattören och före detta översten Bo Pellnäs hävdar att en afghansk regering aldrig kommer att vara genuin, utan kommer att förbli beroende av internationellt stöd. Han drar slutsatsen att det garanterat blir strider mellan olika block, men kanske inte direkt ett renodlat talibanövertagande.²⁹

Till problembilden hör också tillgången på små och stora vapen. Efter den sovjetiska ockupationen finns rikligt med handeldvapen i snart sagt varje by. De förra krigsherrarna har enligt obekräftade uppgifter vapenlager som kom-

mit in tack vare pakistanska militärens försorg och som hålls noga bevakade. På frågan om DDR; Disarmament, Demobilisation, and Reintegration³⁰, är tillämpligt, svarar de flesta sagesmän att det »skulle bli sällsynt svårt just i detta land«. Men har det fungerat i Kongo, Sydamerika och i Västafrika med flera länder, finns det väl synnerligen starka skäl för det internationella samfundet att överväga om inte en samfäll och massiv inlämning av vapen skulle vara den insats som i ett akut skede verkligen kan ge ökad säkerhet på lokalplanet för civilbefolkningen.

Afghanistan kommer givetvis inte att bli någon modern, fredlig, demokrati efter tillbakadragandet, varken långsiktigt eller i en handvändning. Men det har det uppenbarligen inte heller blivit med trettio års utländsk militär närvaro, så för en sådan uppbyggnad är frågan inte riktigt relevant. Verkligen demokratiuppbyggnad sker istället inifrån och med egna nationella förtecken, snarare trots än tack vare utländsk militär inblandning. Att »bomba fram demokrati« har hittills aldrig lyckats någonsin.

Av särskild vikt att besvara är frågan om i vilken mån civilt utländskt bistånd skulle kunna genomföras om de utländska militärerna försvann? Idag har, som påtalats ovan, SAK som uttalad strategi att inte vara synlig tillsammans med militärer, utan att be dem hålla sig så långt som möjligt från deras projekt. Så för liknande organisationer finns få skäl att inte lugnt stanna kvar och fortsätta sina uppbyggnadsuppgifter oavsett om alla stridande förband försvann. För dem är snarare den egna uthålligheten och att långsiktigt visa sina avsikter och sin kapacitet, mer avgörande för hur tryggt man kan arbeta vidare.

Svar på frågan: Vad händer om all utländsk militär dras bort?

Det verkar osannolikt att den vardagliga våldsnivån för folkmajoriteten skulle kunna bli högre än vad den är nu.

Risken att talibanerna återtar makten efter utländskt tillbakadragande ökar ju längre den utländska militären finns kvar i landet, men hur och om de integreras i fredssamtal och andra förhandlingar lär bli avgörande.

VILKA ÄR MOTIVEN FÖR DEN SVENSKA MILITÄRA INSATSEN?

Den svenska regeringen och riksdagen trodde som påpekats ovan från början att det skulle bli en ren FN-operation i Afghanistan. När Sverige gick med i kriget ställde riksdagen kravet att det skulle vara en tydlig rågång mellan den rena amerikanska styrkan och Isaf. Påståendet att en sådan rågång ännu ex-

isterar sedan Nato övertagit befälet och alltmer samordning och integration mellan OEF och Nato/Isaf genomförts på fältet, framförs dock fortfarande regelmässigt i debatten.

Bo Pellnäs har en annan bild av det svenska motivet för deltagande tillsammans med Nato: »Vi är ju där för att betala minsta möjliga avgift till USA/Nato att vara kvar i Europa. Lojaliteten mot Nato är fundamental.»³¹

Och relationen gentemot Nato är de facto en viktig undertext och en ständigt kännbar faktor i svensk och europeisk utrikes- och säkerhetspolitik. Varför vill man hålla sig väl med Nato och vad väntar man sig i retur? Kanske finns det också handelspolitiska skäl eller förväntan på ren militär materialanskaffning, resonerar Pellnäs.³²

Den svenska närvaron var initialt 45 soldater och kan nu bli upp till 855 man stark. Den svenska truppnrvaron har alltså under dessa åtta år ökat väsentligt och de tillhör inte längre till kategorin »fredsfrämjande», det vill säga defensiva. De svenska soldaterna är numera »fredsframtvängande» och är fullt stridsutrustade med rätt att döda. Man patrullerar allt mer, interagerar allt mer och har fått fem dödade soldater att rapportera hem under dessa år.

Räknat per soldat och år blir kostnaden för den svenska statsbudgeten drygt två miljoner kronor.

För 2009 är totalkostnaden över en miljard kronor, vilket betyder en ökning med 300 miljoner från år 2008. Enligt ett tickande räkneverk på Afghanistanolidaritets hemsida har truppen 2010 kostat 1 082 456 202 kronor från januari till 31 oktober och i propositionen 2010-11-04 äskar regeringen att få ta 1,899 miljarder i anspråk för 2011.

Budgeten för kriget kommer troligen ändå inte att hålla, eftersom man nu måste förnya utrustningen, och alla kostnader för kriget inte är medräknade. Bara särkostnader syns i redovisningen, inte officerslöner och material som återfinns på annat ställe, enligt Stefan Lindgren.³³

Mot denna bakgrund bör huvudfrågan om vilka de svenska motiven är, uppdelas i en rad viktiga delfrågor:

a) Måste Sverige delta för att det finns ett FN-anrop?

Nej, det finns inget folkrättsligt tvång, och Sverige deltar inte i samtliga FN-insatser. Tvärtom är idag de rena FN-insatser vi finns med i bara en ytterst liten del av Sveriges alla utländska engagemang: 900 soldater av 950 enligt

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen är under Nato-befäl!³⁴ Men mot bakgrund av Sveriges traditionellt starka stöd för ett starkare FN i världspolitiken är det rimligt att Sverige prövar varje FN-anrop positivt och deltar om inget särskilt talar däremot.

b) Har Sverige alltid deltagit när FN kallat genom historien?

Nej, Sverige deltog varken i Koreakriget 1950-53 eller Gulfkriget 1991 trots att båda byggde på FN-beslut. Det finns också andra mindre FN-aktioner där Sverige inte deltar. Sverige bör visserligen verka för ett starkt FN och bör därför i regel alltid överväga att medverka i fredsinsatser i FN-regi. Men Afghanistan-insatsen är inte en genuin FN-insats, bara legitimerad av FN. Det är inte enbart av godo att FN inte längre skickar »egna« trupper, det vill säga för eget befäl, utan ber någon annan part om det. Det är ett skäl till att Afghanistaninsatsen inte kan utgöra en moralisk plikt för Sverige att bistå. Även om det inte finns något hinder för svensk medverkan i Nato-insatser på FN-mandat, utgör Nato-karaktern snarare ett skäl att ändå avstå, utan att för den sakens skull motverka strävan att stärka FN.

c) Vilka FN-stater deltar inte i Afghanistan och varför inte?

Av FN:s nästan 200 medlemsstater deltar ett 40-tal, varierande från dag till dag, varav de flesta också är Nato-medlemmar. De europeiska alliansfria staternas insatser är volymmässigt dessutom blygsamma: Finland 95 soldater, Irland 7, Österrike 3 stycken. I allt väsentligt är det asiatiska, afrikanska och latinamerikanska soldater som i dagens läge strider direkt under FN-flagg världen över, medan europeiska och amerikanska soldater finns i Nato-missionerna.³⁵

d) Hur stor del av sin tid och insats ägnar de svenska soldaterna åt att skydda sig själva, respektive att hjälpa afghanerna?

Det finns inga hård fakta om detta i form av arbetstidsmätningar eller dylikt, men gott om medierapporter om hur soldater – svenska såväl som andra – ägnar väl mycket tid åt att skydda sig själva. Visserligen är självförsvaret på fältet oundvikligt, men understryker samtidigt risken för att verksamheten alltmer blir en självmotiverande intern aktivitet utan rimlig kontakt med den omvärld den skulle skydda.

e) Kan en genomsnittlig afghan skilja på svenska trupper, andra Isaf-trupper och OEF?

Överlag lär det vara svårt eftersom svenskarna för det mesta inte bär några särskilda kännetecken. I sitt huvudområde är dock svenskarna kända och i Mazar-e-Sharif förekommer vissa svenska symboler. En distriktsguvernör i

Mazar, Haji Mashab, menar till och med att Sverige är hans favoritorganisation därför att Sverige inte är så politiskt, Sverige sätter inte sin flagga på allt som byggs och delas ut.³⁶ En del av befolkningen vet ibland att de soldater de möter inte är amerikaner, men det förekommer samtidigt rapporter om att svenskarna på fältet tas för amerikaner. För många afghaner är det likgiltigt om de militärer de möter är svenskar, amerikaner, OEF- eller Isaf-soldater eftersom de alla betraktas som utländska inkräktare som bedriver krig på ungefär samma sätt.

f) Hur stor andel av Isaf utgörs Sveriges bidrag?

Med bara drygt 0,4 procent av alla de utländska soldaterna är det svårt att hävda att vårt lands bidrag är oundgängligt, utan det kan betraktas mer som något av strategiskt och/eller symboliskt värde.

g) Skulle Sverige kunna dra sig ur Afghanistan, även om Isaf stannar kvar?

Ja, flera Isaf och/eller Nato-länder har redan gjort det eller är på väg att göra det utan att hela Isaf ännu är på väg. Danmark och Kanada har fattat beslut om att påbörja ett tillbakadragande 2011, medan Spanien, Polen och Storbritannien har beslutat öka sina insatser. Tyskland gör som USA, man sänder först fler soldater, för att senare inleda ett tillbakadragande 2011. I Nederländerna har regeringen spruckit på Afghanistanfrågan, eftersom ett regeringsparti ville hålla fast vid tidigare beslut om uttåg från och med augusti i år, medan premiärministern ville förlänga insatsen.

h) Vilka blir konsekvenserna av ett militärt uttåg för Sveriges internationella anseende och ställning – inom FN, EU, Nato?

Det är osannolikt att ett svenskt militärt tillbakadragande efter minst tio års medverkan skulle skada Sveriges position i FN. I många FN-länder skulle det säkert till och med tolkas positivt.

I EU-sammanhang skulle antagligen en del kritiska röster höjas, men eftersom Sverige inte skulle bli första EU-land att dra sig ur kan de eventuella reaktionerna vara försumbara. Eftersom flera av de Isaf-länder som är på väg ut ur landet är Nato-medlemmar är det också svårt att se hur icke-medlemmen Sverige skulle kunna drabbas av nämnvärda repressalier, utom som ett minus vid en eventuell framtida medlemsansökan. Att Afghanistaninsatsen skulle utgöra någon form av direkt inträdesprov för att kvalificera till fullvärdig Nato-medlem, brukar inte framföras från officiellt håll.

Återstår relationen till USA: Det är inte osannolikt att vissa kretsar där skulle reagera negativt om Sverige drog sig ur. Hade Sverige redan från början sagt

nej till att ställa upp hade reaktionerna då säkert blivit högljudda, men att negativa reaktioner efter tio år skulle bli annat än övergående är osannolikt.

Svar på frågan: Vilka är motiven för den svenska militära insatsen?

De svenska motiven är olika och delvis motstridiga – från behjärtansvärd önskan att hjälpa Afghanistans folk till geostrategiska överväganden om att det är bra att hålla sig väl med Nato och USA. Vår slutsats är att Sverige kan dra sig tillbaka nu utan att vare sig Afghanistans läge försämras eller att Sverige drabbas av politisk-diplomatiska repressalier av varken EU, Nato eller USA.

VAD HÄNDER OM SVENSKA MILITÄRER DRAS BORT OCH ERSÄTTS MED ÖKAT CIVILT BISTÅND?

Den svenska militära insatsen består av en regional enhet för säkerhet och återuppbyggnad, »vårt« svensk-finska PRT i Mazar-e-Sharif. Regionen har tills nyligen överlag betraktats som fredlig. Trots detta är bidraget nästan uteslutande militärt. Även om Sverige för hela landet har en högre relativ andel bistånd än andra EU-länder, behöver den samlade fördelningen ses över.

Den förstärkning av Isaf-styrkan som nu beslutats motsvarar 6 500 lärarlöner eller 182 000 elever och vid ett militärt uttåg skulle det kunna bli mycket pengar över till uppbyggnad, bistånd och andra civila insatser om det byttes rakt av. Svenskt bistånd skulle därför utan tvekan kunna fortsätta sitt arbete utan svensk militär närvaro och den konstruktion för arbetet som till exempel Svenska Afghanistankommittén har i de norra provinserna, det vill säga just i Mazar-e-Sharif, intill PRT, skulle eventuellt behöva stivas om, men inte ändras i sitt konkreta innehåll.

Andra biståndsinsatser har inte heller skett under något direkt beskydd av svensk militär, så frågan är om de istället skulle bli beroende av USA/Nato-stöd? Svaret är återigen nej, för så vitt man vet har inga andra specifika projekt heller bundit upp sig till dem.

Utformningen av svenska insatser för att stärka kvinnors ställning i det afghanska samhället, särskilt med inriktning på och påverkan på fredsprocessen i sig, bör särskilt prövas. Det viktiga, men negligerade intentionerna i säkerhetsrådsresolutionerna 1325, 1889 och 1820 är ofta citerade men sällan implementerade. Det finns många utländska NGO:s som arbetar med dessa frågor som skulle vara betjänta av stöd. Med tanke på det erkännande som »Swedish Committee« (det vill säga SAK) har fått, är de ett tänkbart brohuvud för att starta en bred folklig dialog om kvinnors rättigheter. Åtminstone i Kabul återfinns också numera en hel del afghanska jämställdhets- och kvin-

noorganisationer som på olika vis försöker ge uttryck åt jämställdhetssträvanden, ge röst åt kvinnor och försvara de mänskliga rättigheterna. Lagar och konstitutionen har numera hyggliga skrivningar om kvinnors rättigheter som går att åberopa och en spirande debatt om jämställdhetsfrågor går att spåra bland människor med högre utbildning. För biståndsländer gäller att själva rekrytera och utbilda, och anlita afghanska kvinnor i så stor utsträckning som möjligt, både i fredsarbetet och för en långsiktigt jämställdhetsinsats.

Viktigast är emellertid att tankearbetet och planeringen för verksamhet bortom militär avveckling bör ske nu, inte den dag alla trupper är borta.

Svar på frågan: Vad händer om svenska militärer dras bort och ersätts med ökat civilt bistånd?

Sveriges medverkan i Afghanistan bygger på det legitima, men inte tvingande, motivet att »komma när FN kallar« och en önskan om att bistå ett hårt drabbat folk. Ett dolt, icke-legitimt skäl för vissa beslutsfattare kan ha varit att hålla sig väl med supermakten USA och Nato, men eftersom USA/Nato-motivet saknar egen legitimitet och FN-motivet inte föreligger längre, återstår att bistå det afghanska folket direkt. Därför kan förlängning av den svenska militära närvaron endast motiveras med att den gynnar afghanerna mer än en ökad koncentration av civilt bistånd i olika former skulle göra. Det talar för att den militära insatsen gradvis och genomtänkt bör växlas över till massivt civilt bistånd, särskilt med inriktning på att stärka kvinnors ställning.

VILKEN KRAFT FINNS I DET AFGHANSKA CIVILA SAMHÄLLET FÖR ETT GENUINT STATSBYGGE?

Det finns, som påpekats ovan, idag många internationella enskilda och grupper som arbetar för utveckling och modernisering för, med och av afghaner och många gånger på afghanska villkor. Även om det finns positiva enskildheter, visar snart tio år av utländsk militär närvaro att det inte finns någon snabb eller utifrån, påtvingad utvecklingsväg för landet.

Afghanistan har också varit och är ännu ett mycket starkt patriarkalt samhälle med en numera ganska utpräglad våldskultur. Kvinnor har inte haft en stark roll på den offentliga arenan på minst femtio år.

På den nationella fredsjiroman som hölls i början av sommaren 2010 fanns från början endast 20 platser vikta för en »minoritetsgrupp» bland andra: kvinnor. Först efter påtryckningar på hög nivå blev kvinnorepresentationen slutligen 25 procent.

På Londonkonferensen i januari 2010 var heller inga kvinnor närvarande, varken afghanska eller internationella, med undantag av Secretary of State, Hillary Clinton.

En av de starkaste »civila krafterna« är emellertid kvinnor. De utgör en förbisedd begåvnings- och arbetskraftsreserv i hela utvecklingsarbetet och avsaknaden av »kvinnliga« perspektiv är mycket påtagligt i våldsamma kulturer och situationer.

Det finns också gott om utbildade yngre medborgare, som skulle kunna vara med och lyfta landet. Men de allra högsta posterna i samhället tillsätts på maffiavis och inte efter verklig kompetens och begåvning. Detta hämmar statens och samhällets utveckling och modernisering, säger till exempel Nancy Hatch Dupree.

Det civila samhället som bas för demokratiuppbyggnad är en fråga om människosyn och kunskaper om utvecklingens drivkrafter. Friska, mätta, utbildade och hyggligt tillitsfulla människor hör självklart till de mest pådrivande faktorerna. Viktiga initiativ och konstruktiva krafter hämmas av våld och förtryck. God politik måste därför ta fasta på de åtgärder som gynnar civilsamhället; det vill säga ta till vara alla de vanliga människornas vilja att arbeta och bygga sitt land. Så ser det inte ut idag i Afghansistan.

Svar på frågan: Vilken kraft finns i det afghanska civila samhället för ett genuint statsbygge?

Om utländska biståndsgivare lyckas hitta strategiska punkter och samarbetspartner att stödja, kan det bidra positivt till det stegvisa bygget av en demokratisk stat och ett rättvist samhälle. Viktigt är att se på vems initiativ olika verksamheter arrangeras och då värna det afghanska ägandeskapet.

För Sverige ligger det nära till hands att samla resurser till alla former av så kallad »empowerment« av kvinnor, fria media, partibildningar och frivilligorganisationer. Eftersom landet både är sargat av krig och mycket traditionsstyrt är opinions- och attitydarbete visserligen svårt, men inte omöjligt.

HAR FREDEN EN CHANS – MED SVERIGE SOM FREDSMÄKLARE?

En nyckelfråga är hur och mellan vilka parter fred ska förhandlas. Historien är full av misslyckade upptakter till fredsförhandlingar, där någon part inledningsvis vägrar sitta med eller erkänna någon, vanligen den viktigaste, av de existerande motparterna. Kända exempel är Vietnam, Palestina och Algeriet. Det leder alltid till förseningar och misslyckanden och att man till sist ändå tvingas inkludera alla intressenter, även de som från början inte ansågs värdiga.

Amerikanska realpolitiker som Peter Galbraith, då biträdande FN-chef i Kabul, har sedan länge förordat en förhandlingslösning med talibanerna för att kunna åstadkomma ett eldupphör som gör det möjligt att lämna landet utan vanära. Och redan 2008 fanns rapporter om att samtal öppnats mellan regeringen och representanter för talibanerna. Dessa rapporter har dock konsekvent förnekats av talibanerna själva.

I januari 2010 lär överläggningar mellan talibaner och Karzai-representanter ha ägt rum på Maldiverna, liksom tidigare i Saudiarabien, på det saudiska kungahusets tillskyndan. Även tidigare FN-chefen i Kabul, Kai Eide, sägs ha haft samtal med högt uppsatta talibaner. Men alla dessa försök tycks ha gått i stöpet, främst på grund av amerikansk motvilja. Den tidigare chefen för Isaf, David D. McKiernan kallade sådana samtal för »defaitism« och ledande amerikaner har som mest kunnat tänka sig samtal med »moderata« talibaner, vilket troligen bör tolkas som »inga förhandlingar alls«.

I dokumentet från fredsjirgan i juni 2010 utsågs ett 200-mannaråd för att inleda en fredsprocess där »moderata« talibaner skulle kunna ingå. Rådet ska dock ledas av Sibghatullah Mojaddedi och Burhanuddin Rabbani. De är personer som var politiska och religiösa ledare i spetsen för mujaheddinpartier på 80-talet och orsakade inbördeskriget 1992-96. Dessa ledare störtades och avväpnades eftersom de var medansvariga till landets sammanbrott, och för att hälften av Kabuls byggnader lades i ruiner. En seriös fredsinitiativ skulle istället kräva att personer utan sådan bakgrund i Afghanistans inre strider skulle få ansvaret. Därför är detta fredsråd tyvärr inte mycket att hoppas på i nuläget.³⁷

I december 2008 överlämnade talibanernas ledare mulla Omar en fredsplan i sju punkter till den saudiske kungen Abdullah. Den vidarebefordrades till

president Bush som avfärdade den och media brydde sig över huvud taget inte om att rapportera. De viktigaste punkterna i fredsplanen³⁸ var:

- En tidtabell för Natos och USA:s tillbakadragande.
- Maktindelning med Karzai.
- Amnesti och straffrihet för talibanernas krigare och inlemmande i den afghanska armén.
- Ersättande av Nato med fredsbevarande styrkor från muslimska länder.
- En ny författning, eftersom alla inte fick vara med när den nuvarande skrevs.
- Fria val, men Karzai ska dock avgå en tid före valen.

Inget av dessa krav kan tyckas orimligt, med undantag för straffriheten, och borde i varje fall kunna utgöra en grund för samtal.

En amnestiklausul finns exempelvis redan med i fredsavgivans artiklar.

Uppenbarligen behövs en kraft utifrån som skulle kunna ge parterna i landet den knuff som behövs för att verkligen komma till förhandlingsbordet. Grannländerna kan knappast komma ifråga, eftersom de har sina egna agendor i Afghanistan, och i och med FN:s välsignelse av de utländska trupperna är det knappast troligt att man kan räkna med dem. Återstår att hoppas på initiativ från enskilda länder, EU eller någon annan viktig regional organisation.

Här måste man återigen understryka vikten av att det vid förhandlingsbordet i det nya afghanska fredsrådet inte finns med bara en pliktskyldig och diminutiv skara som representerar Afghanistans kvinnor. En informations-satsning om resolution 1325 (FN:s Säkerhetsråds resolution som lyfter fram kvinnors roll och viktiga bidrag som aktörer för fred), riktad mot regering, parlamentet och media, behöver genomföras omedelbart.

Ett viktigt argument för att Sverige ska ta hem trupperna från Afghanistan är att det skulle öka våra möjligheter att agera diplomatiskt. Om inte Sverige vore en så aktiv deltagare i kriget hade det varit naturligt att erbjuda medling. Olof Palme och Jan Eliasson arbetade så sent som 1980-86 med att mäkla fred mellan Irak och Iran efter »städernas krig«, och som företrädare för ett snart icke-krigförande land skulle svenska diplomater åter kunna spela en liknande nyckelroll i Afghanistan.

Någon verklig återuppbyggnad kan knappast komma igång innan landets suveränitet har återställts, men då måste omvärlden stå beredd. Före detta nedrustningsambassadör Maj Britt Theorin har föreslagit något hon kallar en »Marshallplan« för Afghanistan. Den skulle bland annat innefatta minröjning, liksom brett upplagda program för att skapa sysselsättning åt Afghanistans många miljoner arbetslösa och lyfta landets infrastruktur för bostäder, sanitet, energi, utbildning och hälsovård.

En viktig lärdom från vad som hände efter det sovjetiska uttåget är att ett krigsskadat land riskerar att hamna i en nedåtgående spiral av inbördeskrig, när istället freden ska byggas. Då är det viktigt att omvärlden kan tillhandahålla generös hjälp och inte försöker påverka den inre politiska utvecklingen med utpressningsmetoder, så som skedde under talibanåren,³⁹ och som bara förvärrade situationen.

Politiskt är uppgiften att hitta vägen för trupperna ut ur Afghanistan, men också att hitta vägen tillbaka till fredens Afghanistan och till det förtroende-fulla förhållande som fanns redan under kung Zahir Shahs era och senare när bland annat svenskar hjälpte till att bygga upp skolväsendet under sovjetockupationen på 1980-talet.

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Det internationella tillbakadragandet av militär har startat på ett troligen oömkaligt sätt. Sverige bör, liksom en rad andra Isaf-länder, fastställa sin egen uttågsplan och en detaljerad alternativ plan för svenska civila fredsinsatser.

Samtidigt som Sverige fastställer sina egna prioriteringar, bör regeringen givetvis agera aktivt också i EU och FN för en omfattande plan för återuppbyggnad av Afghanistan.

Krigföringen har inte varit framgångsrik, men desto mer kostsam i både liv och pengar, och krigströttheten växer både bland afghanerna själva och i de länder som bidrar med trupp. Alla inser att detta krig inte går att vinna militärt, att talibanerna vinner så länge de inte förlorar och att de har tiden på sin sida. General Petraeus tycks visserligen anse att den militära utvecklingen fortfarande kan vändas – men det betyder inte att han, eller USA, längre siktar på att utplåna talibanerna som politisk kraft.

Vad man nu spelar med är möjligheten att en stor del av talibanrörelsens gräsrotter vill återintegreras i samhället, vilket skulle göra det möjligt att isolera den hårda kärnan, som inte anses särskilt stor. Hittills har dock inga masshopp från talibanrörelsen ägt rum, tvärtom rekryterar den alltfler. I ett läge där talibanerna tror sig om att kunna fortsätta att vinna terräng är det inte troligt att scenariot håller. En annan svaghet är att den växande talibaniseringen av Pakistan inte tillräckligt vägts in i maktanalyserna, liksom inte heller andra regionala stormakters överväganden och behov.

Samtidigt kvarstår ett ökande och genuint känt behov hos truppbidragande länder att lämna Afghanistan och det är inte säkert att så många håller ut tills den afghanska armén, ANA har reella möjligheter att säkra stabiliteten. Utvecklingen av ANA går långsammare än beräknat och inom poliskåren är problemen ännu större. Den deadline, 2014, som Kabul-konferensen satte för afghanskt övertagande av säkerhetsansvaret bör tas för vad den är: plakatpolitik för inhemsk konsumtion, både i Afghanistan och i bidragarländerna. Det betyder i praktiken att tillbakadragande av svensk trupp inte heller kan villkoras enbart genom att afghansk militär och polis fullt ut själva kan ta över ansvaret.

Man måste fråga sig vilket mått av vanstyre och brott mot mänskliga rättigheter som väst kan tolerera, utan att hela den militära insatsen framstår

som ett stort misslyckande. Det mesta talar tyvärr för att den internationella militära insatsen i historiens ljus kommer att framstå som ett misslyckande och att omfånget bara kommer att öka med tiden. Risken för vanstyre och fortsatta brott mot mänskliga rättigheter är stor, men dels pågår ju sådana i omfattande utsträckning i dag trots den militära närvaron, och dels är världen full med minst lika allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna utan att omvärlden överhuvudtaget ingriper.

Givetvis förutsätter civila insatser ett visst mått av fredliga förhållanden och lag och ordning. Vår utgångspunkt är att konstruktivt uppbyggnadsarbete är möjligt också under svåra förhållanden, på vissa platser, under särskilda omständigheter och inte minst genom lokala överenskommelser.

Samtidigt måste stora ansträngningar göras för att få till stånd en regering som representerar hela folket och åtnjuter legitimitet som företrädare för en suverän stat. De samtal som inletts med vissa företrädare för talibanerna måste vidareutvecklas och understödjas av internationella organ. Karzai-regimen bör kritiserars konstruktivt för svaghet och korruption i nuläget, men samtidigt behöver en central regerings legitimitet breddas.

Två grundläggande drag för att gemensamt kunna vinna freden i Afghanistan är att lyckas med statsbyggandet samt att arbeta med en större långsiktighet än som hittills skett. Det innebär bland annat en starkare roll för parlamentet och för de lokala folkvalda församlingarna, Community Development Councils och traditionella lokala shuras. De afghanska lokalsamhällena behöver i större utsträckning användas för att kanalisera utvecklingsinsatser, något som ökar effektiviteten och som på sikt också stärker demokratin och ansvarsutkrävandet. Här kan folkvalda parlamentskollegor världen över nätverka och dela erfarenheter enligt mönster från folkrörelser och NGO:s. Goda råd folkvalda kollegor emellan är ett både billigt och mycket viktigt bistånd.

Större uppmärksamhet bör också ägnas nationella reforminriktade krafter i det civila samhället och grupper som värnar om respekten för de mänskliga rättigheterna och arbetar för att stärka kvinnor. Framgångsreceptet här är att använda kvinnor. Inte att tala om dem eller till dem, utan att anställa dem, utbilda dem, låta dem resa och ta plats, kvotera in dem i alla sammanhang, inhemska så väl som internationella. Göra dem synliga. Inte debattera slöjförbud eller trakassera dem för bärandet av burka, utan att konkret plocka in kvinnor för medverkan och påverkan i fredsprocesser, allt enligt intentionerna i resolutionerna 1325 och 1820.

Svenska statsmakten och berörda myndigheter behöver å sin sida noggrant revidera sina lägesanalyser, mål och åtgärder. Här är det ytterst den svenska regeringen som sätter agendan, men att förbereda ett eget militärt tillbakadragande och samtidigt påverka Natos strategi i samma riktning, förefaller vara en oundgänglig start.

I en sådan avvägd exitstrategi är överväxlingen till civila och kanske främst det demokratiska statsuppbyggandet den viktigaste agendan. Att väga samman de olika uppbyggnadskomponenterna, utforma vettiga tidsaxlar och att finna de rätta samverkande krafterna i det internationella samfundet, är ett uppdrag lika utmanade som att göra en militär fälttågsplan.

Den fortsatta uppbyggnaden av en genuint egen polis- och militärstyrka är värd att understryka. Här kan svensk expertis spela en viktig roll, men fler aktörer än Sverige kommer att behövas på detta problematiska område.

Valövervakningskapacitet samt insatser för att stärka yttrandefriheten är två andra tänkbara områden för ett utökat svenskt demokratibistånd. Fortsatt mellanfolkligt bistånd och folkrörelseengagemang är givna inslag, vid sidan av ren infrastrukturell uppbyggnad och expertrådgivning på departementsnivå i skol- och hälsovårdsplanering.

EUROPEISKA UNIONEN

En hittills alltför osynlig och kanske därför förbisedd aktör är EU. EU har både militär och moralisk kraft att inta en ledande roll i världssamfundet för konstruktiva lösningar i Afghanistan, men har länge lämnat walk over till Nato. Under det svenska ordförandeskapet i EU togs beslut om en ny samordnad europeisk strategi för stabilitet och statsbyggnad i Afghanistan och den bör varmt välkomnas.

Det finns en intressant mekanism inom EU:s regelverk, det tämligen färskta åtgärdsbatteriet Instrument for Stability. Det inkluderar krisprojekt som medling, förtroendeskäpande åtgärder, uppbyggnad av interimistisk statsapparat etcetera, men har ännu inte tagits i anspråk i Afghanistan.

EU bör också äntligen inrätta den civila fredskår som funnits på parlamentets bord som bejakat förslag sedan mitten av nittiotalet.

I den kontextkänslighet som måste präglade omvärldens fortsatta engagemang, hör insikten att tillåta islam och dess olika yttringar och företrädare spela en

betydande roll i uppbyggnadsprocessen. Islam är kulturbärande och inte något som per se skall vara föremål för andras revision. Yttrandefrihet, juridiska systeminsatser och kvinnors rättigheter bör tacklas med helt andra argument än de som attackerar Islam och dess trosföreställningar.

BILAGOR

BILAGA 1:

Teckning av Magnus Bard. Ursprungligen införd i Dagens Nyheter 2009-10-25.

BILAGA 2:

Slutdeklaration antagen av fredsjirgan 2-4 juni 2010

THE RESOLUTION ADOPTED AT THE CONCLUSION OF THE NATIONAL CONSULTATIVE PEACE JIRGA, JUNE 2-4, 2010

The National Consultative Peace Jirga (NCPJ) participated by 1,600 delegates representing the suffering nation of Afghanistan from all walks of life including from both Houses of the Parliament, Provincial Councils, religious scholars, tribal leaders, civil society organizations, Afghan refugees residing in Iran and Pakistan (Invitees had been divided into 13 categories) was held for consultation on seeking ways out for the insecurity and for a lasting peace in the country. Professor Burhanuddin Rabani was selected to chair the Jirga.

Over the past three days, the delegates divided within various smaller working sessions debated proposals and details of each items of agenda and then took the issues to the general session and hereby agreed on the following:

- Recognizing our religious and national obligations and the need for peace as a vital and righteous demand of every Afghan citizen, we, the participants of the NCPJ fully support President Hamid Karzai's commitment and initiative to consult the nation to reach through peaceful means to a lasting peace and end to the conflict and bloodshed.
- We recognize and thank the Muslim people of Afghanistan for the resilience, tolerance, patience and sacrifices they have made for a sustainable peace and public prosperity.
- The People of Afghanistan highly value the support by the international community and the United States in particular and for their help to rebuild our state institutions and infrastructure and call for their continued effective and institutional support and assistance.
- We express our gratitude for the sincere efforts by the Muslim countries especially by Saudi King (the Custodian of the Two Holy Mosques) and Republic of Turkey to help ensure peace in our war stricken country and want that the efforts continue, speed up and expand.
- We the participants of the NCPJ have taken the following decisions and call on the government of Afghanistan and the parties in conflict to take all sincere, immediate and practical measures for its implementation:

UNDERSTANDING, NEGOTIATION AND AGREEMENT
FOR SUSTAINABLE PEACE

We, the participants of the NCPJ demand from all the parties engaged in conflict to act and comply by the teachings of Islam and respect the aspiration of the people of Afghanistan for lasting peace and ending war and fratricide through understanding and negotiations. The peace and reconciliation initiative shall be for and among Afghans only and does not include in anyway foreign extremist elements and international terrorist networks.

The government should develop a comprehensive program to follow up the peace process based on decisions by the NCPJ and change it into a national and standing strategy.

No peace efforts should bring to question the achievements made so far and its legal values and should not lead to a new crisis in the country.

For a sustainable peace to be ensured, strong and sincere commitments by all the parties concerned is a must. We, the participants seriously request that the aspiration of the people and of the Jirga members and their decisions be respected and put to practice, any action otherwise would be a major harm to the traditional value of the Jirga.

We call on all the parties involved to avoid setting such conditions that can make it impossible for the understanding and negotiations to start, but rather express their goodwill by taking constructive and flexible approaches for the dialogue to begin.

Avoiding any issues that can inflame ethnical, regional, linguistic, party, religious and political sensitivities and can strain the national unity must be placed as top working priorities for all parties concerned.

Providing for investment that can lead to economic, human resources and infrastructure development aimed at creating employment, poverty reduction and building capacity for Islamic and general education should be placed as top government programs.

FRAMEWORK FOR TALKS WITH THE DISAFFECTED

We call upon the government of Afghanistan and the international troops stationed in the country:

- As a gesture of a goodwill, to take immediate and solid action in freeing from various prisons those detained based on inaccurate information or unsubstantiated allegations;

- The government in agreement with the international community should take serious action in getting the names of those in opposition removed from the consolidated blacklist;

- The government and the international forces should guarantee security and safety for those who join the peace process and should provide for a safe return of those in armed opposition;

- International and Afghan forces are strongly requested to seriously avoid any unnecessary arrests and arbitrary searches of houses as well as aerial bombardment of residential areas that lead to civilian casualties;

- The government should take all required measures to be able to lead military operations and coordination among international forces operating in Afghanistan;

- The disaffected in armed opposition should renounce violence and all other activities that result in killing our people and destroying the infrastructure and should dissociate themselves from Al-Qaida and other terrorist groups; The international community is suggested to expedite the process of equipping, training and strengthening Afghan national security forces, so they can get the capability in taking responsibility to provide security for their own country and people;

- We want and urge for a long-term international commitment, so Afghanistan does not become again a playground for regional conflicts, and that external interferences can be averted and thus space for stronger regional cooperation can be provided;

- We call on the international community to support the peace process led by the government of Afghanistan;

- The government with public support should take every necessary step to deliver good governance, make sure appointments are made on the basis of merits, and fight administrative and moral corruption as well as illegal property possession at national and provincial level. This is the key in boosting public confidence to the government and for a successful peace process;

- People of Afghanistan demand a just peace which can guarantee the rights of its all citizens including women and children. For the purpose of social justice, the Jirga urges that laws be applied equally on all citizens of the country; we the participants of the Jirga call on scholars and clerics in mosques and the mass media including audio visual and print to fulfill their duties in promoting peace and preaching against violence;

We, the participants of the Jirga call upon our Muslim nation to join hands with the Government to bring an end to the current insecurity and instability and help make the process a success. The Government with cooperation from the people should take all required measures to ensure security and prevent destructive terrorist acts.

DEVELOPING MECHANISM FOR NEGOTIATION WITH THE DISAFFECTED

A High Peace Council or Commission should be created to follow up on the recommendations made by the Jirga and the Peace Process. The Commission would create by the passage of time its local offices at district and provincial levels and would be represented by different people including our patriotic brothers and sisters, religious scholars, tribal elders, a representative from each House of the parliament, and a person to represent the militants who have given up violence. The Commission shall form a special committee to handle the issues related to the release and return to normal life of the prisoners.

We, the participants of the Jirga commit ourselves to act as messengers of peace and take the message of the Jirga to our communities and our people in our areas and to cooperate with the local authorities, tribal elders, youth and the women for the objective of ensuring peace.

To win the international community's support to the Jirga decisions, the Government of Afghanistan should include the Resolution in the agenda for the Kabul Conference.

The Government is responsible to continuously and transparently communicate to public any progress achieved in the peace process through a mechanism to be established.

The recommendations by the 28 Committees of the Jirga are attached to this resolution to be used in developing the Action Plan and Peace Strategy. In conclusion, the Peace Jirga on behalf of the Muslim nation of Afghanistan strongly denounce the latest brutal raid by Israeli forces on a flotilla of hu-

manitarian aid in the international waters aimed at breaking the blockade in Gaza for the oppressed Palestinians and express its heartfelt condolences and deep sympathies to the families of the victims and to the wounded. We call on the United Nations and the international community to end the oppressing blockade of Gaza.

BILAGA 3:

ENNA POSITION PAPER ON PRT

European Network of NGO:s in Afghanistan (ENNA) and British and Irish Agencies in Afghanistan (BAAG) Position on Provincial Reconstruction Teams

Increasing insecurity is now the greatest concern for ordinary Afghans in many parts of the country. The level of violence is at its highest since 2001, when the international community, following the collapse of the Taliban, gave a firm commitment to secure and re-build the country.

The progress made so far is fragile and will only be sustained if immediate steps are taken to restore public confidence and trust in the central government's ability to ensure the safety and security of its citizens.

In recognition of the fact that the Provincial Reconstruction Teams (PRT:s) can, together with the Afghan security forces, play a vital role in stabilising the country, and that a co-ordinated response to Afghanistan's problems is the best way forward, aid agencies make the following recommendations:

Security sector reform is of the utmost and urgent priority. A professional national army and police that have the means and confidence to tackle insecurity are an urgent necessity. National and international military assets should be geared towards ensuring an optimum level of security. In some regions, PRT:s have demonstrated the necessary capabilities to play a significant role in facilitating this process. Such good practice should be scaled up across the country. However, police and defence reform should be balanced by an increased investment in other aspects of the rule of law, in particular support to judicial reform.

Development and humanitarian assistance is most effective when channelled through civilian actors, in particular the appropriate Afghan government authorities at central and provincial level. Afghan civil society and international non-governmental organisations can also play a role in providing basic

services in those areas beyond the capacity and reach of the Afghan government; in building the capacity of local and central government to provide those services in the longer-term; and in holding the Afghan government and donor agencies accountable on the reconstruction process, promoting human rights and democratic governance. Quick impact projects (QIP:s), carried out by military forces, have a detrimental effect on the long term sustainability of development efforts, particularly if undertaken in sectors where development agencies have been, over many years, building local and national capacities.

Promoting peace and the provision of ambient security for the population of Afghanistan should be the primary focus of the UN sanctioned International Security Assistance Force. Official development assistance (ODA) should not be used to fund PRT:s or military objectives such as force protection or hearts and minds operations. The legal basis for development and humanitarian assistance, as defined under the OECD Donor Assistance Committee eligibility criteria for ›Official Development Assistance‹, is clear that aid should be focused on tackling poverty, and not diverted towards military-strategic goals. Broader strategies adopted by international forces in Afghanistan such as building relationships with local power-holders, or use of private sector contractors, should pay due attention to their wider consequences, for example in terms of entrenching corruption. PRT:s should measure the impact of their activities against the consideration that these activities can reinforce inter-group conflict and the war economy. Whilst regulatory mechanisms remain underdeveloped and inefficient, the use of private contractors may result in poor quality outcomes and provide a source of income for corrupt local administrators.

It is important that PRT operations maintain a clear and visible distinction from development and humanitarian activities. For example, experiences of military actors in Afghanistan dressed in civilian clothing, driving white vehicles that resemble aid agency transport, and using NGO resources, such as vehicles, office equipment and premises without permission, are confusing to local populations and compound the security risks facing aid actors.

Steps should be taken to reduce the national caveats and agree common terms of reference for all PRT:s that take into account the concerns from the development and humanitarian perspectives as articulated above. The work of PRT:s should be evaluated in terms of their successes and failures in promoting stability, the rule of law and good governance and not compromising the space for effective and civilian-led reconstruction.

BILAGA 4:

UTRIKESDEPARTEMENTET 10:022:
STRATEGI FÖR UTVECKLINGSSAMARBETET MED AFGHANISTAN
GILTIG JULI 2009-DECEMBER 2013

Sammanfattning

Denna strategi styr Sveriges utvecklingssamarbete med Afghanistan under perioden 2009-2013. Det övergripande målet för utvecklingssamarbetet är att människor som lever i fattigdom, i synnerhet kvinnor och flickor, ska åtnjuta förbättrade levnadsförhållanden i ett fredligt och demokratiskt samhälle.

Samarbetet ska inriktas på områdena demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter, utbildning samt privatsektorutveckling; inom samtliga områden med särskilt fokus på kvinnor och flickor.

Ökad biståndseffektivitet är centralt och det ska nås genom förbättrad givarordning och resultatuppföljning samt förstärkt afghanskt ägarskap och kapacitet. Strategiska dialogfrågor ska vara jämställdhet och kvinnors situation och rättigheter samt demokratisk samhällsstyrning med särskilt fokus på anti-korruption.

Afghanistan är ett av världens fattigaste länder och står inför mycket stora problem med en eskalerande konflikt, biståndsberoende, svag förvaltning och rättsstat, bristande respekt för mänskliga rättigheter, diskriminering av kvinnor och stora brister inom utbildning, hälsa, näringsliv och infrastruktur. Erfarenheterna visar att tidigare stöd varit relevant och i enlighet med Afghanistans prioriteringar men att dialog om och implementering av kvinnors och flickors rättigheter kan stärkas.

Givarbilden är splittrad, koordinering problematisk och det finns många aktörer. Då Sverige är en i sammanhanget liten givare, ska inriktningen vara att samarbeta med andra aktörer, söka gemensamma kanaler för stöd och gå in i insatser där Sverige har ett mervärde.

Samarbetsvolymen ska öka stegvis – ca 400 miljoner kronor år 2009 och ca 420 miljoner kronor år 2010 – för att därefter (2011-2013) successivt öka till ca 500 miljoner kronor per år. Ungefär 25 procent av volymen ska riktas till de norra provinserna där Sverige har ansvaret för en regional enhet för säkerhet och återuppbyggnad.

2009-07-09

REFERENSER

INTERVJUER

Genomförda av Lotta Hedström, maj och juni 2010.
 Anders Fänge, platschef/country director för Svenska Afghanistankommittén, i Afghanistan.
 Appolonia Bos, Human Rights Mentor för EU Police Mission, Afghanistan.
 Aziz Raifee, Managing Director, Afghan Civil Society Forum.
 Bo Pellnäs, f.d. Överste, nu debattör.
 A.J. Charpentier, författare, forskare o journalist.
 Jamila Omar, Director Human Rights Research and Advocacy Consortium.
 Muhammad Suleman Kakar, Managing Director, Cooperation for Peace and Unity.
 Mabouba Seraj, Women's Programming Manager, Equal Access.
 Natalie Ghany, development and reporting Officer, Women for Afghan Women.
 Shafia Habibi, New Afghanistan Women Association
 Shinkhai Zahine Karokhail, ledamot av Afghanistans parlament.

LITTERATUR

Afghanistan-nytt (2010): nr 1
 Afghanistan.nu (2009): nr. 4 samt (2010): nr.1
 CIA (1980): Afghanistan Country Study, s. 391.
 Cortright, David & Persinger, Sarah S. (2010): *Afghan women speak: Enhancing security and human rights in Afghanistan*. Kroc Institute for International Peace Studies.
 Delloye, Isabelle (2003): *Women of Afghanistan*. Ruminator Books.
 Dupree, Nancy H. (2007): *Afghanistan över en kopp te*. Svenska Afghanistankommittén.
 ENNA. (2007): *Position paper on PRT*.
 Escobar, Pepe (2009): *Obama Does Globalistan*, Nimble Books.
 Gardell, Mattias (2006): *Bin Ladin i våra hjärtan*, Leopard förlag.
 Griffin, David R (2009): *Osama bin Laden – dead or alive*, Arris Books.
 Göteborgsposten, Debatt: 2009-01-19
 Huor, Jesper (2010): *I väntan på talibanerna*, Ordfront.
 Janse, Diana (2010): *En del av mitt hjärta lämnar jag kvar*, Alfabet.
 Larsson, Anna (2008): *A Mandate to mainstream promoting gender equality in Afghanistan*, Afghanistan Research and Evaluation Unit.
 Larsson, Anna (2009): *Toward an Afghan Democracy?* Afghanistan Research and Evaluation Unit
 Laurent, Eric. (2004). *La face cachées du 11 septembre*. Plon.
 Office of the President, Islamic Republic of Afghanistan (2010): *The Resolution Adopted at the Conclusion of the National Consultative Peace Jirga, June 2- 4 2010, Loya Jirga Tent, Kabul*.

Rashid, Ahmed (2010): *Talibanerna*, Svenska Afghanistankommittén.
 Rashid, Ahmed (2008): *Vägen mot Kaos*, Svenska Afghanistankommittén.
 Regeringens proposition 2010/2011:35. *Fortsatt svenskt deltagande i den internationella säkerhetsstyrkan i Afghanistan (ISAF)*
 Schori, Pierre (2010): *Vägen ut ur Afghanistan*, Leopard förlag.
 Sida (2009): *Country gender profile*. Av: Larsson, Per.
 Sundelin, Anders (red.) (2006): *Afghanistan*, Svenska Afghanistankommittén.
 UD 10.022. *Samarbetsstrategi: Afghanistan 2009-2013*.
 UNODC (2008-11-16): *Opium Amounts to Half of Afghanistan's GDP in 2007*, Reports UNODC
 Wright, Lawrence (2008): *Al-Qaida och vägen till 11 september*, Albert Bonniers förlag.
 Islamic Republic of Afghanistan: *Gender Equity Cross Cutting Strategy*.
 Islamic Republic of Afghanistan: *Community Dvpt Council By-law*.
 WECF(2002): *Why women are essential for sustainable development*. Institute for War & Peace Reporting

NÄTBASERADE RESURSER

Afghanistan Development Strategy: http://www.embassyofafghanistan.org/documents/Afghanistan_National_Development_Strategy_eng.pdf
 AntiWar.com: <http://original.antiwar.com/hallinan>
 CARE: www.careinternational.org
 FN:s flyktingorgan: www.unhcr.org/
 FN:s utvecklingsfond för kvinnor: www.unifem.se
 FN:s samordningsorgan i Afghanistan: <http://unama.unmissions.org/Default.aspx?tabid=1741>
 Föreningen Afghanistansolidaritet: www.afghanistan.nu
 Herold, Marc. Ph.D. University of New Hampshire: <http://pubpages.unh.edu/~mwhero/ld/>
 Human Rights Watch: www.hrw.org
 The International Institute for Strategic Studies: www.iiss.org
 Kvinna till Kvinna: www.kvinnatillkvinna.se
 New America Media: <http://newamericamedia.org/>
 Nyhetsbanken: www.nyhetsbanken.se
 Officerstidningen: www.officersforbundet.se/Officerstidningen/
 Relief Web: www.reliefweb.int
 Rethink Afghanistan: <http://rethinkafghanistan.com>
 Revolutionary Association of the Women of Afghanistan: www.rawa.org
 Save the Children: www.savethechildren.org.uk/
 Signandsight.com www.signandsight.com/features
 Svenska afganistankommittén: www.sak.se
 Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen: <http://www.svenskafreds.se/>
 Säkerhetspolitik.se: www.sakerhetspolitik.se

NOTER

1. »Regeringen föreslår att riksdagen medger att regeringen ställer en svensk väpnad styrka bestående av högst 855 personer till förfogande för deltagande i den internationella säkerhetsstyrkan i Afghanistan (Isaf) till utgången av december månad 2011, under förutsättning att det även fortsättningsvis finns ett giltigt mandat för styrkan enligt beslut av Förenta nationernas säkerhetsråd (avsnitt 8).« Prop 2010/2011:35
2. Laurent, Eric. (2004). *La face cachées du 11 septembre*. Plon.
3. Se exempelvis: Griffin, David, Ray (2009): *Osama bin Laden – dead or alive*. Olive Branch Press.
4. CIA (1980): *Afghanistan Country Study*, s. 391.
5. Talibanerna tycks även ha tillverkat vägbomber med utrustning från den svenska styrkan i Balkh, se vidare: <http://www.nyhetsbanken.se/news/view.asp?ID=504>
6. <http://pubpages.unh.edu/~mwhero/d/>
7. United Nations Assistance Mission in Afghanistan
8. Exempelvis ENNA varnar för sammanblandning av civila och militära insatser, se vidare bilaga 2: ENNA: Position paper on PRT 2007.
9. Rapporterat bland annat av Carlotta Gall, reporter för New York Times, redan ett par år efter USA:s intervention, se exempelvis »US Military Investigating Death of Afghan in Custody«, 2003-03-04. Hanteringen av rättegångar kritiserar skarpt av bland andra *Human Right Watch*.
10. <http://www.rawa.org/temp/runews/2009/11/17/transparency-international-afghanistan-2nd-most-corrupt-nation.phtml>
11. Meyr, Walter (2010-09-22), Der Spiegel.
12. UNODC (2008-11-16): *Opium Amounts to Half of Afghanistan's GDP in 2007*, Reports UNODC.. <http://www.unodc.org/unodc/en/press/releases/opium-amounts-to-half-of-afghanistans-gdp-in-2007,-reports-unodc.html>.
13. Afghanistan.nu (2009): nr 4, s. 32.
14. http://www.savethechildren.org.uk/en/41_a-child-dies-every-two-minutes-in-afghanistan.htm
15. IWPR (Institute for War and Peace reporting) (2009-04-26)
16. Intervju, Lotta Hedström: Kabul 2010-05-10
17. <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e486eb6>
18. Afghanistan.nu (2009): nr 4, s. 32
19. <http://www.reuters.com/article/idUSTRE66F4Q820100716>
20. Afghanistanveckan 2009: Tal av Thage G Peterson
21. Intervju, Lotta Hedström: telefon, v 22.
22. Göteborgsposten, Debatt: 2009-01-19
23. Se bilaga 2: ENNA: Position Paper on PRT
24. http://sandberg.be/vindskupan_hem/
25. <http://www.sakerhetspolitik.se/Forsvar/Internationellt/Civil-militar-samverkan/>
26. Ibid.
27. Afghanistan-nytt (2010): nr 1. s.3
28. Kommentar till tidigare utkast av denna rapport (Cogito 2010)
29. Intervju, Lotta Hedström: 2009-06-01
30. Disarmament, Demobilisation and Reintegration – avväpning, demobilisering och återintegrering. Fredsavtal behöver därför ledsagas av processer för att avväpna, avmobilisera och återintegrera f. d. kombattanter och soldater tillbaka in i samhället. Inbegriper bland annat att bistå aktörer med att avveckla konfliktstrukturer och stödja en återgång till civila liv och roller.
31. Intervju, Lotta Hedström: 2009-06-01
32. Ibid.
33. Kommentar till tidigare utkast av denna rapport (Cogito 2010).
34. www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser
35. Espelund, Görrel, PAX nr 5/10
36. Afghanistan-nytt (2010): nr 1. s.3
37. I fredsavgörandets resolution från 2-4 juni heter det att »Inga fredssträngningar ska ifrågasätta de resultat som uppnåtts hittills och deras laglighet och får inte leda till en ny kris i landet.« Det måste tolkas så att författningen inte får påverkas, medan talibanerna kräver att en ny författning ska skrivas och föreläggas en folkomröstning.
38. Planen finns refererad i Escobars, Pepe (2009): *Obama Does Globalistan*. Nimble Books, återges även av Tom Hayden i Afghanistan.nu (2009): nr. 4 samt (2010): nr.1.
39. Under talibanårens utsattes Afghanistan för en rad FN-sanktioner som bland annat innebar totalt flygförbud och i praktiken stopp för handel och u-hjälp. Landet förvägrades sin representation i FN och president Clinton lät 2008 attackera landet med kryssningsmissiler.

LOTTA HEDSTRÖM är debattör och skribent. Tidigare språkrör och riksdagsledamot för Miljöpartiet. Hon är ledamot av Svenska Afghanistan-kommitténs styrelse och var en av initiativtagarna till Cogito.

RAPPORT 9
ISSN: 1653-2783